

34.8.

42.

NICOLA

Leonice

Medic

35818

12

35818

num. 34. cap. 8. num. 42.

Nicolai Leonici de Ser-
pentibus opus singula
re ac exactissimum.

B. P. Bon.

Nicoleos uere dictus. Victoria nomen

Præbet: Aristotelem uincit et Hippocratem

SA. m. d. c. lxx. d. oct. d. c. lxx. d. c. lxx.

(1) h. 1680 1519

¶ Mendæ ex incuria.

¶ In quarto folio. unam pro una. ¶ Ibidem. sensu. pro sensus. ¶ Ibidem. hemorum. pro hemoroum. ¶ In quinto folio. de uiperæ. adde partu. ¶ In sexto folio. et Viperam. pro ad Viperam. ¶ Ibidem secunda facie. cōmunes pro cōmunis. ¶ In septimo folio. Di psadū pro Dipladem. ¶ Ibidem. ideo super. adde. his. ¶ In. xii. folio. iuba uera. p uero. ¶ In. xvii. folio. nō aspidis. adde speciē. ¶ In eodem. cornibus uocant. lege uacāt. ¶ In. xviii. folio. recto cursu. adde obuiet quia. ¶ In. xx. folio. siluestre fecisse. pro fuisse. ¶ In xxiii. folio. que iste. pro qa iste. ¶ In. xxvi. nisi. pro nixi. ¶ In eodem. tota antidota. pro antidoto. ¶ In xxix. Theriaca Antidoti. pro Antiochi. ¶ In eodē. hac Theriaca. p hac. ¶ In. xxxi. ex Sico. p Scinco. ¶ In. xxxvi. nō ratio. pro nō raro. ¶ In. xl. hac æta te. pro hac. ¶ In. xliii. Crocodilum. p Crocodilus. et adde. sicuti et canis rabidus. ¶ In. xlviii. quoniam ut perhibent. pro quoniam eo. ¶ In. lii. aestu. lege astu. et caute. pro caute. ¶ In eodem. lōga ueneni. pro longe. ¶ Ibidem. sciebam mi. pro sciebam me.

NICOLAI LEONICENI DE DIP
SADE ET PLVRIBVS ALIIS
SERPENTIBVS OPVS AD
ILLVSTRISSIMAM D.
LVCRETIAM BOR
GIAM FERRA
RIAE DV
CEM.

Nihil est quod libētius arripia q̄ illas quae mihi offeruntur quottidie iuandæ mortalitatis occasiones. Vnde his quoq̄ obligatum me sentio: qui superioribus annis ad scribendum de Tiro et Vipera uel contradicētes excitarūt. Quare Lucretia Dux Ferrariæ iclyta ad tuorum erga me beneficiorum cumulū hoc quoq̄ accessit: q̄ etiam de Dipfade Serpente tam Viperae simili ut difficile sit internoscere: ut dictarem aliqua: prima dedisti causam. Nam per Herculem Strozam poetam insignem tibi familiarem cuius nutu pridem Gymnasium philosophorum ac Medicorū gubernabatur: eisdem professoribus de ea Serpente quæstionem quænam esset: aut qualis proponi iusisti. Es enim ut omnium semper uirtutum ita bonarum artium et medicinæ præsertim apprime studiosa: huius tui studii et propēse in hanc maxime facultatem humano generi salutarem amplificandam uoluntatis ego

Esceer de
Am
A ii

restis optimus esse possum : quem aliquādo magnæ etiam mercedis sponse hortari non destitisti: ut omnia Galeni de Medicina uolumina latina facerē: quod opus iandudum a me inchoatum: sed postea propter temporum calamitates intermissum : forte si ætas suffecerit: tuo mihi fauore aspirāte complebit: aut saltem magna pars eius et potior conficiet. Nūc quod instat agamus: effigiem Dipsadis atq; naturā: quam nosse cupis: et qui eōueniat cum Vipera: qui ue differat: manifestemus: rem tibi (ut spero) futurā nō iniucundam: Medicis autem admodum scitu necessariam : ne quærētes Viperam ad Theriaces compositionem decepti similitudine Dipsadem capiant quem quidem errorem recētioris ætatis Medicis suspicor contigisse: anteq̃ a nobis quid esset Tirus aut Vipera indicaretur. Sed et hunc et plures alios ad cognitionem Serpentium attinentes contra auctores Barbaros: qui hanc quoq; Medicinæ partem: sicuti et omnes alias infinitis pene mendaciis deprauarūt: hoc eodem opere sumus demonstraturi: sumpto a Vipera initio: quæ magnam habet (ut diximus) cum Dipsade similitudinem. Erit autem tanto in Dipsade inuestigatio difficilior q̃ in Vipera fuerit aut etiam futura sit: q̃to Dipsas non habet aliquam naturæ proprietatē: per quam possimus ipsam ab aliis Serpentibus omnibus quemadmodum in Vipera feci-

mus separare: atq; ad eius notitiam certam atq; indubitabilem peruenire. Falluntur enim : qui putāt alia uia melius q̃ illa qua nos incessimus: quæ Serpens sit Vipera: et quo nomine uulgo nūcupetur manifestari. Nam ex eis quæ Auicenna scribit Libro Quinto Capite de Viperis ad Theriacæ compositionem recipiēdis : Nemo quid Vipera sit facile diiudicauerit: tum propter sermonis: qua ubiq; fere Auicenna siue eius interpres utitur obscuritatem: tum quia pleraq; etiam inibi scripta possūt falsa existimari: si cum his conferantur: Quæ de eisdem Serpentibus antea Galenus scripserat Libro suo de Theriaca ad Pisonem quem uidetur de eodem Antidoto Auicēna scribēs uoluisse interpretari: licet multa peruerterit: quemadmodum statim sumus ostensuri. Galenus siquidem eo quo diximus de Theriaca ad Pisonē libro : uult Viperas habere Caput et totum Corpus latius: non autem subtile collum atq; minutū: ut scribit Auicē. Quod etiam inquit Auic. earum Caudas esse curtas (ut eius utar uocabulis) strepitum faciētes in incessu haud omnino ad illa uerba Galeni cōgruit : quibus Viperas ad Theriaces compositionē exigi præcipit non habentes Caudas inuolutas neq; incessum cum strepitu: sed tacitū magis atq; quietū. Signū quoq; quo Auic. marem distinguit a fœmina in eodem genere Viperarū: nō est idem omnino cum eo: quod

Ex Aucennæ libris sciri nō potest qd sit Vipera.

Galenus libro de Theriaca ad Pisonē quem uolens Auicē. imitari multa peruer-

a Galeno ponitur. Galenus siquidē ait Caninos dē-
tes plures esse duobus in fœmina: In mari autē duos
tantum. Quod etiam discrimen Nicāder clarus Me-
dicinæ uates eleganti Carmine cecinit.

¶ Mas geminis notus uirus ructare caninis.

¶ Dentibus: his autem fert fœmina Vipera plures

¶ Hanc eandem differentiam ex dētibus simpliciter:
non ex caninis dentibus ex quibus auctores antedi-
cti: Auicenna notauit his uerbis. Et eorum signum
est q̄ masculi in omni latere habēt unum dentem:
et fœminæ plures. Forte autē falsum est q̄ mas unū
tantum dentem habeat in omni latere: et fœminina
plures: nisi de caninis itelligamus. Fieri enim potest
ut mas etiam plures duobus ex aliis dentibus habeat:
qui canini non sunt. Nec minus dubitationem faci-
unt quæ postea Auicenna subiungit. Et oportet ut
alienentur cornuta uariæ atq; Aspides. Hæc enī uer-
ba ostendunt sensisse Auicennam has etiam Serpen-
tes esse ex genere Viperarum: quæ sicuti mares in eo-
dem genere et in Piscinis degētes et littoribus aqua-
rum et mari sint abiiciendæ. Subiūgit deinde Auic.
Et petrosæ omittēdæ. Cuius præcepti statim attulit
causam: quoniā i eis sunt quercinæ facientes sitim.

Duo errores in uerbis Auicennæ. In quibus uerbis duo sūt Errores: alter q̄ quercinas hoc est id genus Serpentium quod Greci δ' qu' uouσ appellat eo q̄ in quercuum radicibus habitant: fa-

cit ex eodem genere Viperarum: quum tamē sint ge-
nus diuersum: alter q̄ quercinas a sitim faciētibus nō
distinguit. Quæ sitim facientes ab eodē effectū Græ-
ce δ' qu' uouσ nuncupantur. Apertius autem Auicēna **Auicenna Vi**
Libro Quarto capite de speciebus Serpentum Vipe **peram nō spe**
ram non esse speciem: sed genus potius multas sub se **ciē: sed genus**
continens species indicauit his uerbis. Et ordo secun **existimauit.**
dus est de Viperis. Quarum species iterū sunt diuer-
sæ. De eis enim sunt Viperæ alelifati: et de eis sūt Vi-
peræ quercinæ: et d' eis faciētes sitire: et reliquæ quas
dicemus. Sed neq; ex his quæ eodem Libro Quarto
capite de morſu Viperarum Auicē. scribit: plus sciat
quispiam quæ Serpēs sit Vipera: et quo nomine uul-
go censeatur indicare: quoniam et quæ hic ab Auic.
scribuntur signa morſus Viperarum partim sunt ali-
is etiam Serpētibus communia: partim ex Paulo ma-
le translata. Nam et Amphibena Serpēs suo ictu fa- **Amphisbena**
cit eosdem: quos Vipera casus: quemadmodum nō
solum Dioscorides et Paulus sed etiam ipse Auic. te-
statur. Nisi q̄ Auic. in hac Serpēte uidetur ambigu-
us. Quoniam eam aliquando salientem ad duas par-
tes appellat ad Graeci nominis imitationem: aliquan-
do autem haren aut carenet: et dicit se existimare q̄
sit ex genere Draconum marinorum. Scytale quoq; **Scytale.**
quā corrupto uocabulo Auic. Scycetalin uocat: ea-
dē affert mala quæ Viperæ: ut Dioscorides Paulus

Dioscorides
et Paulus

Auicenna ex
Paulo quædam
perperam tran-
stulit.

aperte significant: obscure autem Aui. qui colorem Scyfcetalis similem esse salienti ad partes: dicit et accidentia esse illa et curam eius esse illam. Neque tamen propterea Auicennam improbamus quod communia accidentia et Viperæ et quibusdam aliis Serpentibus ponat: quando hoc Dioscorides Paulusque fecerunt: Sed solum hoc conuincere intendimus non posse ex his (ut nonnulli opinantur) quid Vipera sit euidenter ostendi. Ex aliis quæ idem Auicenna de Paulo perperam transtulit: utrumque nitimur manifestare: et nihil ista conferre ad Viperæ cognitionem: et male Aui. uerba antiquorum plerumque interpretari. Inter alia signa morsus Viperarum hoc in primis Auicenna ponit: quod aliquando sanguis incipit aquosus: deinde spumosus. Paulus autem quem uidetur uoluisse Auicenna in hoc imitari: dicit sanguinem et saniosum humorem primum fluere: deinde oleaginosum non spumosum: ut Auicenna transtulit. Deinde subiungit Auicenna postea apparet apostema calidum rubeum habens Borthor et uescicas sicuti ex adustione ignis: et quandoque perambulat: deinde fit uiride illud apostema prope morsum et sub ore. Et accidit in uisceribus inflammatio: et in corpore rubedo cum rigore. Paulus autem ait circa morsum fieri tumores subrubeos et liuidos: reliquum autem corpus decolorari. De ardore in uisceribus neque Dioscorides neque Paulus ullam faciunt

ciunt mentionem: nisi quod Dioscorides hepatis accidere inflammationem insinuat. Paulus quoque et Dioscorides unam non sanguinis fluxum e naribus sicuti Auicenna sed gingiuas sanguinolentas inter casus quod morsum Viperæ consequuntur: enumerat. Iam legentes ex timent quod multa duci possint in controuersiam. Si quis uelit ex Auicenna scriptis quod qualisue serpens sit Vipera: noscere: id cupientibus notificare. Si quis uero eadem: qua nos: gradiatur uia: atque ita paucis ratiocinetur. Sola Vipera inter Serpentes parit Animal auctore Aristotele: non uno in loco sed pluribus Marassus Serpens seu Marassi femina parit animal: ut sensu: ostendit. Igitur Vipera atque Marassus eadem est species diuersis nominibus apud diuersas gentes nuncupata: neminem puto e numero philosophorum: qui modestissimum putant Aristotelis cedere auctoritati: contradicturum. Nisi quis forte etiam philosophus dubitauerit maior ne sit Herodoto fides adhibenda: an Aristoteli. Herodoto inquam: qui uniuersam Græciam suis mendaciis infamauit: propter enim ipsum scriptum est. Et quicquid Græcia mendax audet in historia. Hic autem nescio an dixerim historiarum uel magis fabularum scriptor. Hoc quoque inter cætera fabulatur Serpentes esse in Arabia subalatos. Qui eodem modo: quo Viperæ: coeunt: ac pariunt. Idque factum solertis naturæ prouidentia: ne

Plus Aristote-
li quam Herodo-
to de Vipera
credendum.

B

si eandem habeant: quam ceteræ Serpentes: genera-
tionem: frant humani generis internectio: statim in
hac ipsa ratione mendacissimus. Nā si uera sit: oportuit
eadem naturæ prouidentia Basiliscum: Aspides
Cerastras: Hemorum: Hydrū: Cenchrida: et plerasq;
alias Serpentum species: quarum aliqua non minus
noxia: aliqua uero magis etiam q̄ subalati Serpen-
tes: sunt homini exitiales: animal et non oua parere:
et marem in coitu: fœminam autem in partu interi-
re: Quorum utrunq; de Vipera tantum traditur.
Quod autem sola inter Serpentes animal pariat: eti-
am ab Aristotele cōfirmatur. Sed ut alterum quoq;
uerum sit in genere Viperarum marem in coitu: fœ-
minam obire in partu: non tamen Herodotus sua
ratione id efficit: quod uult: Nam duobus e medio
sublatis multi supersunt: quum sit Vipera partus fœ-
cundissimus: ut quæ una die pariat plusq̄ uiginti nu-
mero auctore Aristotele Libro de historia animaliu-
um Sexto. De quo etiam numero Plinius Libro de
cimo de naturali historia testificatur: nisi q̄ nō om-
nes uel plures uno die (ut ait Aristoteles) sed singu-
los singulis diebus. Catulos pari a Vipera idem Pli-
nius affirmat. Quam etiam sententiā secutus est in
translatione Theodorus nimius aliquādo uerborū
Plinii affectator. Ex his enim sequitur Vipera esse
Marassum: seu Scorctionem: et nō esse. Nam quum

Aristoteles Li-
bro de histo-
ria animaliu-
Sexto.

Theodorus
nimius aliq̄
uerborū Pli-
nii affectator.

sola Vipera inter Serpentes pariat animal (ut ait Ari-
stoteles) et Plinius quoq; consentit: sequitur neces-
sario Vipera esse Serpentem: quam uulgo Maras-
sum: uel scorctionē nuncupamus. Quoniam et Ma-
rassus fœmina Viuipara est. Quia autem Vipera pa-
rit singulos singulis diebus uiginti fere numero (ut
inquit Plinius) Marassus aut quod etiam uisui subii-
citur uno die plures edit in lucem: hæc ratiocinatiōe
in secunda figura colligitur Vipera non esse Ma-
rassum. Itaq; ex Plinii uerbis immo etiam Aristote-
lis (si Theodoro Gaza interprete credimus) sequitur
contradictio. Sed uiderint alii quomodo Pliniū tue-
antur. Nos summum philosophum Aristotelem fa-
cile a tanto errore uindicamus: sicuti et quosdam ali-
os eiusdem philosophi locos male a iunioribus phi-
losophis intellectos sumus hoc opere quibus aliud agē-
tes defensuri. Verba Aristotelis de uipera ita in græ-
co codice scripta inueniuntur. *τίκτει δ' ἐν μίᾳ ἡμέ-
ρᾳ καὲν τίκτει δὲ πλείω ἢ ἑικοσιν.* Quæ nos uer-
bum ex uerbo ita interpretamur. Parit autē una die
singulos. parit autem plusq̄ uiginti numero. Est au-
tem sensus horum uerborum: Non q̄ singulos sin-
gulis diebus pariat: imo q̄ una die plusq̄ uiginti nu-
mero: singulos tamen: hoc est: nō binos aut ternos
aut quaternos simul: sed unum post alterum. Quod
etiam facit Marassus fœmina: quæ plures una die:

Ex uerbis Ari-
stotelis Theo-
doro Gaza in-
terprete sequi-
tur contradi-
ctio.

Aristoteles primo de partibus animalium.

figillatim tamen parere uisitur. Vtrum autem plures quæ uiginti numero semper una die pariat: uel aliquando pauciores: non puto hoc ex rerum natura constare. Fieri enim potest ut: sicuti in plerisque aliis animalibus numerus fetuum non est præfinitus: ita neque in huius serpentis partu. Aristoteles de ipso non id quod semper fiat: sed potius quod crebro contingat: in animalium historia scribere non dubitauerit. Unde nulla ex scriptis eius recte interpretatis sequitur contrarietas. Sed neque ut Herodotus uerum dixerit serpentes esse in Arabia subalatos animal parientes: propterea Aristotelis unam tantum uiperam inter serpentes animal parere asserentis sententia destruitur: quoniam secundum eundem philosophum alatum et in alatum non uariant speciem: ut probat primo de partibus animalium argumento Formicarum et cicindelarum: quæ in eadem specie et alatae et non alatae inueniuntur. Hæc autem obiter dicta sint tum ad Aristotelis tum ad nostræ quoque: quæ maxime Aristotelis nititur auctoritatē: de Vipera opinionis defensionem. Nunc ad Dipsadem redeamus: in qua eadem est: quæ in uipera ratio. Nam si uelimus eam per uerba Auicenna libro quarto capite de serpente faciente sitim designare: et quæ sit uulgaris nomenclatura hanc scire uolentibus aperire: non minus in hac quam etiam in uipera legentis animus hæsitabit: Et tan-

to magis: quanto uidetur Auic. sibi ipsi in dypsadis Auicenna sibi figuratione repugnare. Quum in capite libri quarti ipsi in Dipsadis statim antea allegato Dipsadem pingat capite paruo dis figuratiōe et collo grosso incipiente curuatura eius ex collo grosso usque ad caudam subtilem. Hæc enim sunt Auic. fere ad litteram uerba. Et postea subiungit ex quorundam auctoritate formam Dipsadis esse formam Viperae. Et tamen ipse Auic. libro quinto capite: quod de Viperis agit. Quæ ueniunt in Theriaces compositionem: dicit quod Viperae sunt serpentes capita habentes plana: quæ sunt lata proprie apud propinquitatem colli minuti subtilis ualde. Quare non poterit dypsadis forma siue figura esse forma Viperae. Siquidem Dipsas secundum Auicennam habet caput planum et latum: collum autem minutum: et subtile ualde. Preterea Dipsadis et Viperae assimilatio plurimam habere potest apud Auic. ambiguitatem. Quoniam hic auctor (ut supra ostendimus) uult Viperae non esse nomen speciei: sed generis potius multas sub se species comprehendentis. Quare relinquitur dubitatio cui Viperae speciei Dipsas assimiletur: nisi forte quis dixerit omnes serpentium species quæ secundum Auic. sub Viperarum genere continentur: eadem habere formam: ut simpliciter potuerit enuntiare formam Dipsadis esse formam Viperae. Quod tamen fatuum est imaginari. Quo etiam concessio alterum æque ri-

Lucanus:

diculum sequitur Auic. nihil aliud uoluisse dicere nisi si Dipsadem sibi ipsi in forma assimilari: quum secundū Auic. Dipsas sit Viperæ species: ut antea probauimus: Quare quærendum est aliquid: quod ita sit Dipsadi peculiare: ut in nullo alio serpentum genere reperiatur: sicuti parere animal est soli Viperæ inter omnium serpentum genera propriū. Sed hoc Dipsadi peculiare inquiet aliquis facile est adinuenire ex uerbis Auic. qui eam sitim faciētem nominat: Quoniam sitim intolerabilē facit: ut etiam Lucani uersus ostendūt: qui ita scripti apud ipsum legūtur.

¶ Signiferum iuuenem Tyrreni sanguinis Aulū.
¶ Tota caput retro Dipsas calcata momordit.
¶ Vix dolor: aut sensus dentis fuit: ipsaq; lati
¶ Frons caret inuidia: nec quicq; plaga minatur.
¶ Ecce sūbit uirus tacitum: carpitq; medullas
¶ Ignis edax: calidaq; incendit uiscera tabe:
¶ Ebibit humorem circa uitalia fufum
¶ Pestis et in sicco linguam torrere palato
¶ Cæpit defessos iret qui sudor in artus
¶ Non fuit: atq; oculos lachrymarū uena refugit.
Qui uero hoc mihi responderit: forte aliquid dixerit: nisi sit idem effectus etiam serpentibus: quæ Viperæ nominantur: cōmunes. Conueniunt siquidem Viperæ et Dipsades non in forma siue figura solūmodo: quemadmodū uidetur Auic. existimare: sed

etiam in pluribus aliis. Et nonnullæ ex ipsis in hac præcipue naturæ proprietate: quæ carniū suarū esu uel ictu: quem dentibus ingerunt: sitim inæstimabilem faciunt: adeo ut Galenus dubitauerit idē ne esset Viperarum ac Dipsadū genus: an potius diuersum: ut multi ante ipsum philosophi ac Medici uisi sunt existimasse: Qui Viperam a Dipsade distinxerūt. Iccirco scribit Galenus libro undecimo de simplici medicina se in hac ambiguitate Marfos iterrogasse: Nunquid haberēt aliquod signum per quod scirent utrumq; genus Dipsadum scilicet et Viperarum discernere: Qui nullū esse omnino genus Dipsadum Viperarum responderunt: sed eas quæ circa mare et loca plena falsugine uiuerent: Carnes habere falsas: Vnde et in Libya plurimas esse tales: carere autem illis Italiam propter regionis humiditatem Hæc quidem Marfi. Quorum si sit uera sententia: paucis possumus propositam soluere quæstionē. ita dicentes. Dipsadem esse Viperam libycam siue Marsum libycū: aut in locis aridis et falsuginosis: qualis est terra Libyæ: degētem. Vt autem ad hanc Marforum sententiam facile declinemus: illud præcipue facit: quod Aristoteles Pliniusue duo auctores in tradenda tum cæterorum animalium tum Serpentum maxime historia diligentissimi nihil (quod sciam) de natura Dipsadum scriptum reliquerunt: quasi ea in

Galenus Libro undecimo de simplici medicina.

Quid sit Dipsas.

ter Viperas eiusdem generis Serpentes tacta : nisi quod Plinius uno aut altero tantum in loco in quarundam medicinarum mentione Dipfadis una cum Vipera meminit. Ex quo tamen conuinci non potest Dipfadem esse speciem a Vipera differentem: quum sint Viperae aliquae sitim facientes: aliquae non facientes pro uarietate locorum: in quibus degunt: et quae quidem sitim faciunt Dipfades cognominantur. Quae uero non faciunt: simpliciter Viperae nuncupantur: quemadmodum ex uerbis Galeni paulopost sumus demonstraturi. Accedit ad hoc quod Galenus non ausus aperte hanc Marforum damnare opinionem tantum dubitare se dixit uera ne omnino: an secundum aliquid falsa forent quae a Marfis accepisset. Quare et nos sicuti certiolem sententiam super hoc in aliud tempus differimus. Ita nunc constanter affirmamus Dipfadum uel esse Marassum in locis aridis et saluginosis genitum: uel Marasso quae simillimum adeo ut difficillimum sit internoscere. Quando quidem Galenus tantae alioquin doctrinae atque experientiae uir ingenue fatetur se nesciuisse alterum distinguere ab altero: Atque ideo super Marfos tanquam assiduo Serpentum uenatu peritiores consuluisse. Qui neque ipsi scierunt quantumuis in tractandis impune Serpentibus exercitati aliam inter Viperas Dipfadasque praeterquam ex solo: in quo uiuunt: differentiam assignare.

Subiiciam

Subiiciam autem eiusdem Galeni uerba: ut forte quispiam non habeat causam me etiam cum risu reprehendendi usque adeo Marassis addictum: qui uelim omnes Serpentes ad Marassarum speciem relegare: ut etiam sicuti in Vipera: quam probavi esse Marassum: uel ut alii nominant: Scorctionem: nemo me potuit refellere: nisi Aristotelem philosophorum antistitem una redargueret: ita in Dipfades nemo me arguat: nisi Galenum alterum medicorum principem coarguat. Haec sunt huius auctoris libro: quo diximus: undecimo de simplici medicina uerba: ubi de carne Viperarum loquitur. Viperarum quidem caro ad tantam peruenit exiccandi potentiam. quia uero nonnulli ex esu eius in uehementissimam sitim inciderunt. Et propterea Viperas illas Dipfades nominant. Sunt autem et qui ex morfu earum inquit impleri bibentes: sed disrumpi prius quam sitis sedetur. Propterea Romae Viperarum uenatores: quos Marfos uocant: interrogavi. Si quod signum possent me docere: per quod utrunque genus Viperarum inuicem distingueretur. Hi uero nullum omnino esse genus Dipfadum Viperarum dixerunt: sed eas: quae circa mare habitant: et circa loca plurimam habentia saluginem: carnem habere salam. Unde et in Libya multas huiusmodi nasci. In Italia autem non esse propter regionis humiditatem. Haec quidem a Mar-

C

sis audiui. Non tamen possum affirmare si omni ex
 parte uerum dicunt: an secundum aliquid mentian-
 tur. Quod enim in his: quæ dixere: locis Vipera na-
 scantur carnem falsam habentes: mihi uidetur uerifi-
 mile: quoniam me nō latet carnes animalium ex ali-
 mentis transmutari. Non tamen possum quod nullum
 sit genus Dipsadum Viperarum demonstrare. Tu-
 tissimum autem est cauere Viperas quas i talibus lo-
 cis uenantur: siue ad usum cibarium: siue ad phar-
 maci compositionem. Quale est istud celeberrimū:
 Nostræ ætatis quod omnes Medici Theriacen nominant. Ex qui-
 bus ultimis Galeni uerbis iā discere possunt nostræ
 quæto fuerit du- atatis Medici quanto fuerint dudum in errore uer-
 dum i errore sati: qui hactenus Tirum: id est: Vipera ex terris ad-
 uersati Tirū modum calentibus aridisq; ueluti ex agypto et Ara-
 ex terris cali- bia perquisierunt: quum tamen hunc haberent in
 dis quæritates Italia Serpentem multo peregrinis salubriore. Hæc
 habui quæ de Dipsade scriberem secundum Galeni
 opinionem: Qui Dipsadem aut minimū aut nihil
 distare figura a Vipera nobis insinuauit. A qua etiā
 opinione non multum Auicenna discessit. Quum
 dixit formam Dipsadis esse formam Vipera. Si quis
 uero aliorum mauult sententiam sequi. Qui fecere
 Dipsadem nō solum specie: sed etiam effigie aliquā
 tulum a Vipera differētem: subiiciam Nicandri uer-
 sus Dipsadis formam: magnitudinem: ac mores de-

Nicander.

scribētis quos nos ita in latinam uertimus linguam.
 Nicandri de Dipsade uersus a nobis translati hi sūt.
 ¶ Dipsadis est species: quæ Vipera parua uidetur.
 ¶ Ocius hæc hominē: quē forte momorderit: ictu
 ¶ Terribili exanimat cauda extenuata colore
 ¶ Lurida in extremis urunt incendia pectus
 ¶ Dipsadis ex morfu: nec labra madescere possunt:
 ¶ Dum sitis infestat: multo licet oris hiatu
 ¶ Perfimilis tauro: qui pronus mergitur undis:
 ¶ Hauriat immodicum potum: nec desinat ante
 ¶ Quam misero uenter dissipitur: atq; ita magno
 ¶ Pondere: quod nequeat lōgum tolerare: leuatur.
 Eosdem in Dipsade effectus quos Nicander cecinit:
 Dioscorides etiam et Paulus scripserunt: qui et ipsi
 uisi sūt Dipsadem differre specie a Vipera putauisse. Dioscorides
et Paulus.
 Qui præterea auctores hanc eandem Serpentem duo-
 bus aliis nominibus insignierunt: non Dipsadem tã-
 tum a siti: sed et Præstera et causonem ab incendio:
 cuius est causa: uocitantes. De qua nominum uarie-
 tate etiam sudas auctor bonus apud Græcos testifi-
 catur his uerbis. Dipsas species Serpētis: est uero Vi-
 pera masculo minor: sed in necando uelocior. est au-
 tem colore alba: et habet lineas in cauda duas. Qui-
 dam uero ipsam Præstera nomināt. Alii Causonē.
 Nascitur autem in Libya et Arabia magis. Aliis etiā
 censetur nominibus: uidelicet Melanuros: id est: uer-

Ingēs difficul-
tas in qua Lu-
cani et Alber-
ti existimatio
periclitatur.

bum ex uerbo nigri cauda: et Ammoatis: id est: a re
nosa: et Centris: id est: stimulo similis. Hanc eandē
nominum in eadem Serpente uarietatem Aelianus
libro sexto de historia animalium annotauit: et eo-
dem colore iisdemq; in Cauda lineis eius pinxit ima-
ginem. Verum hic ingens oritur difficultas: in qua
non solum Lucani: sed etiā Alberti existimatio peri-
clitatur. Cui tamen Alberto minus sit ignoscendū:
quoniam magni cognomentum adeptus ob eam:
quam habere creditus est: et adhuc creditur in om-
ni philosophiæ genere excellentiā. ubi de rebus qua-
rum cognitio ad philosophos spectat: agebatur: de-
buit plusq; Poeta peruidere. Difficultas: quæ ori-
tur: hæc est. Quo pacto quum eadem sit Serpens
Præster et dipsas: quemadmodum antedicti non pa-
rum uerendæ auctoritatis uiri testificatur: Lucanus
tamen et de Præstere et de Dipsade separatim: uelut
de diuersis Serpentibus: loquatur: atque ab altera
quidem: id est: Dipsade

Signiferum Iuuenem tyrrheni sanguinis Aulum.
dicat miserabiliter exanimatum: quemadmodū eius-
dem Lucani uersus alii supra notati manifestant. ab
altero uero Præstere scilicet scribat Narfidium Mar-
si agri cultorem non minus crudeliter: sed prope eo-
dem mortis genere fuisse enecatū: ut infra scripti
uersus ostendunt.

¶ Narfidium marsi cultorem torridus agri
¶ Percussit Præster: illi rubor igneus ora
¶ Succendit: tenditque cutem pereunte figura
¶ Miscet cuncta tumor maior iam corpore toto
¶ Humanumq; egressa modū super omnia mēbra
¶ Inflatu sanies late tollente ueneno.

Quomodo etiam Albertus magnus duo capita faci-
at: alterum de Dipsade: alterum de Præstere. An di-
cendum fuerit esse duas Dipsadis species: alterā: quæ
Viperæ simillima sit: de qua Galenus dubitauit: an i-
dem genus coiret cum Vipera. Alteram omnino a
Vipera differentem: quæ tum Dipsas tum etiā Præ-
ster nominetur: et primam quidem Aulum: secūda
uero Narfidium iuxta Lucani uersus occidisse: aut
duos Præsteras: alterum generis proprii: alterum cū
Dipsade communis: atq; ita excusetur Albertus: et
quicumq; alii duo capita alterum de Dipsade: alterū
de Præstere suis tractatibus inseruerunt. Sed huic ex-
cusationi illud aduersatur. Quod Dioscorides Pau-
lus atq; Nicander et Plinius apud nos de una tantū
Dipsadis specie meminere: quæ a diuersis effectibus
a siti quidem Dipsas: ab incēdio autem Præster no-
minatur. Eādem autem esse: de qua antedicti aucto-
res loquuntur: et Præsterem: de quo Lucanus: eo pa-
riter argumento probari potest: quoniam idem fere
effectus et ab illis Dipsadi: et a Lucano præsteri tribu-

Dioscorides
Paulus
Nicander
Plinius

untur. Forte autem et Centris et Ammoatis nō sūt
Serpentum aliarum a Dipsade nomina: sed ipsa una
est: quæ et Præster et Cauſon ab incendio (ut dixi-
mus) nuncupatur: et Centris pariter: quoniam (ut ait
Nicandri expositor) facies eius tēdit in acutum: atq;
ita Centro assimilatur Ammoatis autē: quia sua ha-
bet in arenis latibula: uerum de hoc nolo decernere:
tum quia res est in obscuro: tum quia utraq; opinio
magnos habet auctores. Non defunt alia mihi exem-
pla quamplurima: ex quibus ostendere possum Al-
bertū philosophum citra Lucani poetæ auctoritatē
plures Serpentum species deceptum (ut uidere licet)
nominum diuersitate frustra multiplicasse: quasi na-
tura: quum fieri uoluit ex parente Nouerca: non fa-
tis multas huiusmodi Pestes in Serpentum genera-
tione protulisset: nisi nos ipsi alias insuper earundē
Serpētum species: et totidem mortium inutiliter fin-
geremus Basiliscum Serpentem omnium perniciosif-
simum: qui non contactu: sed etiam afflatu unum
quodq; sibi uicinum exanimat. Cuius sementem: si
fieri potuisset: oportuit fūditus abolere. Albertus ta-
men nobis congeminauit. Siquidem duo capita fa-
cit: alterum de Basilisco: alterum de Armene: quasi
sint species Serpētum differentes æquale uirus habē-
tes. Quum tamen una sit: quæ Græco quidem uo-
cabulo βασιλίσκος: latino Regulus: Barbaro autē

Albertus plu-
res Serpentes
species frustra
multiplicauit

Albertus Basi-
liscū Serpētē
cōgeminauit.

Armene nuncupatur. Esse autem unicam speciem Basiliscus et
Basiliscum et Armenē et non duas (ut putauit Al-
bertus) effectus indicant. Qui idem Basilisco et Ar-
mene partim ab Alberto et Auicēna: partim a Dio-
scoride Galeno ac Paulo atq; imprimis a Nicandro
soli Basilisco tribuuntur. Siquidem hi Græci aucto-
res nihil de Armene Serpente parem habente cū Ba-
silisco potestatem meminerūt. Medicinæ etiā: quas
ad morsum Armenæ Serpentis Auicēna scribit: sūt:
quas Dioscorides et Paulus ex Erasistrati sententia
ad morsum Basilisci tradiderunt. Subiiciam autem
Dioscoridis ac Pauli uerba: ad quorum imitationē
eadem fere scripsisse uidetur Auic. ut maior mihi su-
per hac Serpēte fides adhibeat. Dioscorides ac Pau-
lus ita scribunt. His autem quos Basiliscus momor-
derit (ut inquit Erasistratus) prodest Castorei drach-
ma una pota cum uino: similiter autē et Papaueris.
Hanc eandem curationem inserens Auic. scribit in
hunc modum. Et dixerunt q̄ morſo ab eo scilicet
Armene non confert aliquid. Si uero aliquid con-
fert ei tunc semē Papaueris usq; ad drachmam unā:
et Castoreum usq; ad drachmam unam: quidam iā
testificati sunt illud. Quare non temere statim in ti-
tulo capitis de Basilisco et Armene inscripti Auicē.
dubitatur: sit ne idem Serpens Armene cum Basilisco:
uel diuersus. Quid tamen opus erat Auicennā du-
dux spēs: an
una

Dioscorides
et Paulus

Auicēna dubi-
tauit nunq̄d
Basiliscus et
Armene sint
duæ spēs: an
una

Armenie apud
Arabes non est
Catoblepa
apud grecos.

bitare: quum neque Nicander neque Dioscorides Galenus aut Paulus (ut diximus) ullam faciunt de Armenie Serpente mentionem. Nisi forte quis putet per Armenem apud Arabes eam feram intelligi: quam Greci Catoblepam nominant: de qua Plinius libro octauo capite uigesimo primo: et Solinus quoque libro suo de scitu et memorabilibus orbis capite quadragessimotertio commemorat. Verum hi duo auctores uidentur Catoblepam non Serpentibus: sed quibusdam aliis feris Lyncibus: Sphingibus: Crocutis: et Cercopithecis: Indicis Bubus: Leucrocotis: Eale Tauris aethiopiae: Manticorae: et Monoceroti Plinius: Camelopardali uero et Cephis: Rhinoceroti: et quibusdam aliis bestiis: quibus Regio aethiopiae plena est: Solinus a numerare. Quod si Plinius statim post factam de Catoblepa mentionem etiam capite eodem de Basilisco subiungit: non puto ob id facere quia utrunque Animal sub eodem proximo genere scilicet Serpentum contineatur: alioquin ambo tam scilicet Catoblepam quam etiam Basiliscum inter Serpentes retulisset capite scilicet eiusdem libri uigesimitertii: Cui de Serpentibus titulus est. Sed Catoblepa fera est: ideo de ea inter alias feras mirabiles facit mentionem: quia uero eandem habet: quam Basiliscus: solo intuitu oculorum hominem exanimandi uim: Ideo illi Basiliscum annexit. Plinius quoque

Plinius

Basiliscum

Basiliscum Serpente: Catoblepam autem feram generaliori uocabulo nuncupauit uolens (ut arbitror) hac appellationum diuersitate non esse eiusdem proximi generis haec duo animalia nobis significare. Sed et alia Plinii Catoblepam describentis uerba ceteris membris inertem caput praegraue aegreferentem deiectum semper in terram etiam nobis insinuant Catoblepam esse animal quadrupes potius: qualia sunt reliqua: quae eodem capite a Plinio commemorantur quam Serpente. Aelianus quoque non contemnenda apud Grecos auctoritatis talem Catoblepum (sic. n. ipse nominat) nobis describit: ut non Serpentis: sed ferae quadrupedis effigiem representet: haec sunt eius auctoris libro sexto de historia animalium de Catoblepo uerba. Terra libyca multarum ac diuersarum ferarum fertilis est: parit autem et Catoblepum ita uocatum Tauri effigie: sed aspectu horribiliore: Nam supercilia illi eminentia: et hirsuta: oculi uero subiiciuntur non ut Bobus magni: breuiore autem et subcruenti non directum habentes intuitum: sed in terram pronum. Unde bestiae nomen. Iuba uera ex uertice incipiens equinis similis setis desuper a fronte descendit in faciem: atque ipsum uisu reddit terribiliore haec Aelianus: qui luce clarius nobis ostendit Catoblepum non esse (ut nonnulli putauerunt) Serpente Armenem apud Arabes nuncupatum. Praeterea q

D

Erasistratus.

dixerunt quod morso ab Armene non confert aliquid: Si uero aliquid confert ei: tunc semen Papaueris usque ad drachmam unam: et castoreum usque ad drachmam unam. Et quod quidam testificati sunt illud. Neque illud dixerunt: neque etiam sunt testificati de Catoblepo neque de aliquo Serpente a Basilisco diuerso: sed de Basilisco tantummodo. Sicuti Dioscorides Paulusque ex Erasistrati (ut antea diximus) testimonio. Est autem Auicennae mos: quum uult Medicos ueteres: praecipue Dioscoridem Galenum et Paulum citare: sine nomine uti hoc uerbo dixerunt: ut possum multis apud eundem Auic. exemplis ostendere de his: quae illi auctores supra memorati antea dixerunt: et ipse postea Auicenna non tamen eos nominatim adducendo recitauit. Multo tamen plus est (ut mihi uidetur) Albertus: quam Auic. dubitans: reprehendendus: Albertus inquam: qui studio prolapsus multa Serpentum genera: quae nunquam natura genuit: connumerandi duas esse Serpentum species Basiliscum et Armene easdem uires habentes sine aliqua dubitatione asseuerauerit. Subiungam autem etiam Alberti de Armene uerba: ex quibus unusquisque poterit diiudicare nullam fecisse ipsum inter Armenem et Basiliscum siue Regulum nisi solam nominis et magnitudinis differentiam. Alberti de Armene uerba libro uigesimo quinto de animalibus haec sunt. Armene Serpens est:

quo nullus penitus Serpens peior est: nisi Regulus solus. Non enim differt a Regulo in nocimento: quia uisu interficit: et auditu sibili sui: sicuti Regulus: et quodcumque Animal mordet: statim dissoluit et moritur: et similiter moritur omne Animal: quod Animal appropinquat ei: etiam si ab eo non mordeatur. Sed quantitate maior est quam Regulus: et est quantitas eius ab uno cubito in cubitum: et morsus eius nullam penitus recipit curationem. Haec quidem Albertus. Miror autem quum ipse easdem tribuat nocendi uires Armene: quas etiam Basilisco: quomodo solum Regulum esse Armene peiorem insinuat. Nisi forte putauit Albertus non esse Armenem adeo maleficum sicuti Basiliscus: quia possit quidem: sed tamen nolit tantum nocere: quantum Basiliscus. Sed unde haec Armene pietas? Unde misericordia? Equidem puto non posse Basiliscum Armene in malitia conferri: nisi idem sibi ipsi comparetur: qui quum unus sit Serpens: ut pro duobus sit habitus: causam fuisse puto: quia uarii auctores de eodem Serpente alii sub uocabulo Graeco Basiliscus: alii sub Barbaro Armene eosdem tamen effectus et eandem Curationem (ut antea ostendimus) tradiderunt. Verum qui de Basilisco scribunt: nihil de Armene loquuntur. Qui uero de Armene tractant: Basiliscum praetermittunt. Nisi quod Auicenna utrunque nominat dubitans tamen

Cōtra Albertum:

(ut diximus) ne unus sit: qui duo a quibusdam cen-
setur. Præterea Semerion qui de Serpentibus scrip-
sit: a quo (ut coniectari possumus) multa de eisdem
Serpentibus tractans Auicenna accepit: In Basilisco
quidem ab Alberto citatur: In Armene autem mini-
me. Quod uidere licet in omnibus aliis Serpētibus
frustra ab Alberto duplicatis. Nam si in uno Serpen-
tis nomine Semerion allegatur: in altero omittitur.
Vnde unusquisque facile possit animaduertere Alber-
tum in multiplicandis Serpētum speciebus nulla re
magis quam ex nominum uarietate fuisse deceptum. Nam
et simili causa alteram quoque eiusdem ordinis Serpē-
tis speciem et prope ueneno Basilisco æqualem idē
Albertus duplicauit. Cerastem scilicet: de quo Serpē-
te agit et sub Cerastris nomine primū: et postea Ce-
ristalis nesciens tamen eandem esse speciem diuersis
nominibus appellatā. Cerastes uocabulo (ut opinor)
in Ceristalim deprauato. Quamquam apud Auicē-
nam non Ceristalis: sed Sirtalis scriptura adhuc ma-
gis corrupta legatur. Quod autem non sit Cerista-
lis siue Sirtalis Serpens a Ceraсте Serpente differens:
plura habemus argumēta. Primum quod omnia signa
quæ scribit Albertus ex Semerionis et Auicennæ au-
toritate ad Ceristalis morsum notificandum: Sunt
quæ in Ceraсте a Dioscoride et Paulo etiam tradun-
tur: quæ nos subiiciemus: ut facta utrorumque colla-

tionem non differre altera ab alteris: nisi diuersitas tra-
slationum aliquid immutat: ab omnibus intelligat.
Hæc sunt signa morsus Ceristalis seu Sirtalis a Se-
merione atque Auic. ipso Alberto testate scripta. Ce-
ristalis est Serpens de genere Viperarum: et secundi
ordinis: et est cinereus duorum cubitorum. In loco
morsus accidit inflatio: et uesicæ: et duritia apparent
et fluxus humiditatis sanguineæ nigræ ex loco mor-
sus: et patitur læsus alienationem ratiōis: et tenebro-
sitate uisus: et spasmodum mortificantem. In his au-
tē: quos Cerastes momordit: Dioscorides Paulusque
hæc signa scribunt. Locus quidem attollitur cum du-
ritie et Pustulatione. Fluit autem a morso sanies non
nunquam quidem nigra: nonnunquam uero subruffa. Circa
autem totum corpus pallor apparet: et penis quidem
retanum patitur: Mens uero extra se fit. Oculis autē
Caligines oboriuntur: tandem conuulsus per modum
retani moritur. Quispiam tamen possit pro Alber-
to respondere duas esse Serpentum species: quarum
morsus iidem casus consequuntur. Sed contra hoc
est: quod qui de Ceristali scribunt: sicuti Semerio: atque
Auicenna: nihil præterea de Ceraсте loquuntur: alio-
quin: sicuti in Ceristali: ita etiam in Ceraсте auctor
uterque ab Alberto citaretur. Qui autem de Ceraсте
uerba faciunt: sicuti Nicander Dioscorides Galenus
ac Paulus: nullam de Ceristali uel Sirtali fecere mē-

de Ceraсте

Albertus Ce-
rastem dupli-
cauit.

Causa erroris Alberti.

Auicenna in nominum confusione dubitauit.

Auic. plenus dubitationū quæ ex Nicædri Dio. Gal. et Pauli auctoritate soluentur.

tionem : Quam quidem rationē puto efficacem nō solum ad probādum erasse Albertum : sed etiam ad ostendendum unde errandi habuerit occasionem. Quia enim seorsum apud Plinium atq; Solinum siue quoscunq; alios latinos uel Græcos auctores de Ceraſte legerat: Seorsum autem de Ceristali uel Sirtali apud Semerionem et Auicennam hanc tantum in nominibus diuersitatem attendens incidit in errorem putans eam quæ fuit in uocabulis solū: esse etiā in re ipsa differentiā. Videtur autem et hæc cōfusio nominum non mediocriter Auicennam perturbasse: adeo ut in hac ipsa Serpente: quam Sirtalim nominat: dubitauerit cuius ordinis esset: licet Albertus non tantum ex Semerionis: quantum etiam ex Auicennæ sententia eam secūdi ordinis statuatur. Hæc. n. sunt Auic. de Sirtali non parum ambigentis uerba. Et ego quidem dixi hunc Serpētem in loco extimatiue: et non nosco eum: neq; ordinem eius: neq; ipsius genus cum uerificatiōe: et nec scio an iste sit in iteratione: an non. Hæc quidem Auic. plenus (ut apparet) dubitationum: quarum tamen nonnullas spero me posse facile persoluere nixus Nicædri Dioscoridis atq; Galeni et Pauli: a quibus Arabes omnia ferre: licet perperam quædam acceperunt: auctoritate. Nam de ordine: in quo sit Sirtalis Serpēs reponēda: promptū habemus ex eisdem auctoribus respōdere:

Ex quibus etiam probauimus Ceristalim aut Sirtalim esse Serpentem Ceraſtem apud græcos nominatam. Quum enim apud auctores græcos supra commemoratos Basiliscus Aspis atq; Ceraſtes in eo Serpentum ordine collocentur: Quorum morsus non recipit curationem: nisi per membri tacti ueneno abscissionem: Iam liquere potest Sirtalim esse ordinis primi secundum quod de Serpentum ordinibus loquitur Auic. Quare non satis recte eam in secundo ordine uidetur Albertus posuisse. Alteram autem de Sirtali Serpēte Auic. dubitationem: an scilicet facta sit apud ipsum superflua repetitio: non æque facile est soluere: quoniam Cornuta: de qua anteq̄ de Sirtali loqueretur Auic. uerba fecerat: si nomen attendimus: atq; remedia: quæ ad morsū Cornutæ Auic. adhibet: uidetur ea esse Serpētis species: quam græci Ceraſtem nomināt. Quam corrupto uocabulo Ceristalim ab Alberto: Sirtalim autem ab Auicēna nūcupari supra demonstraui. Auicē. siquidem de Cornutæ Serpentis curatione ita scribit. Et quod ei appropriatur: est ut in potu detur semen Raphani cū uino. Idem Raphanidis semen cum uino potū scribit Dioscorides contra morsum Ceraſtis auxiliari. Deinde subiungit Auic. q̄ eidem morsui cōfert Ciminum indum: et sisamum cum uino: et Castoreū cum uino. De sisamo itidem scribit Diosco. q̄ sanat

Error Alberti

Ammi est Ci-
 minum Indū
 secundū Aui-
 secūdu Diof.
 Ciminū æthi-
 opicum.
 Plinius de
 Ammi

 Auicenna.

 Cedria gumi
 Cedri quod
 Arabes Alki-
 trā nomināt:
 male a qbus-
 dam pix liq-
 da expositū.

morsum Cerastis. Ciminum autem Indum est id:
 quod a græcis et a latinis Ammi nominatur. Licet
 Diosco. Ammi non Ciminum Indum: sed potius
 æthiopicum uocari testetur. De Ammi autem Pli-
 nius libri de naturali historia uolumie uigesimo scri-
 bit in hunc modum. Est et Cimino simillimum:
 quod græci uocant Ammi: mitigat cum lini semine
 Scorpionum ictus cum uino potum drachmæ duæ
 priuatimq; Cerastum pari portione Myrrhæ. Idem
 Plinius secūdo et trigesimo uolumine ita de Casto-
 reo scribit. Testes Castorum medentur aduersus Ce-
 rastem. Auicēna quoq; morsui Cornutæ iubet im-
 poni salem tritum confectum cum Alkitran. Plini-
 us uero trigesimo primo eiusdē libri de naturali hi-
 storia uolumine salis naturam cum origano et Ce-
 dria: id est: gumi Cedri: quam Arabes Alkitran uo-
 cant. Quidam male Picem liquidam interpretātur:
 contra Cerastē commendat. Si uero Cornutæ de-
 scriptionem apud Auic. consideremus: uidetur Cor-
 nuta non esse ex Cerastum: sed Aspidum genere po-
 tius: quandoquidem Albertus tum Auicē. tum etiā
 Semerionē in Cornuta aspide allegans ait: q̄ est Ser-
 pens ordinis primi. cuius longitudo est ab uno cu-
 bito usq; ad duos: et sunt super caput eius duæ emi-
 nētix: sicuti duo Cornua: et color corporis eius est
 color rubeus: et uenter eius est sicuti squamæ siccæ
 duræ:

duræ: quæ quum ambulant: strident super terram:
 et strepitum faciunt. Et dētes eius sunt æquales nō
 recurui: secundum plurimum habitat in locis areno-
 sis. Quæ quidem omnia ad uerbū fere scribit Auic.
 de cornuta. Quare alterum duorū nō potest Aui-
 euitare quin aut remedia: q̄ erant ad Cerastas oportu-
 tuna: male ad Aspidum morsus accomodauerit: aut
 si Serpens: de qua agit Cornuta sit illa: quam Græ-
 ci Cerasten uocant: frustra eundem Serpētem in al-
 tero Capite de sirtali repetierit. Forte autem seorsū
 diligentius contra Semerionem et Albertum confi-
 derandum an in genere Aspidum sint aliqui Serpē-
 tes Cornuti. Hoc enim Nicander negat: qui ait As-
 pides non habere cornua: sed quosdam ueluti cal-
 los in fronte circa supercilia prominentes: propter
 quos uidentur eorum oculi in quadam cauitate re-
 conditi. Albertus insuper scribit Solinum dicere: q̄
 Aspides cornibus impetunt homines: sed hoc non
 esse probabile. Ego uero neq; q̄ omnino sint Aspi-
 des habentes cornua: neq; q̄ Diplas sit ex Aspidū
 genere: quoniam et hoc quoq; Solinus refert: puto
 eidem Solino credendum: quoniam alterum (ut di-
 xi) Nicander improbat: alterum uero est nō modo
 Nicādris: sed etiam Dioscoridis Galeni Pauliue sen-
 tentiæ contrarium: quemadmodum ex his: quæ su-
 pra ex horum auctorū testimonio de Diplade scri-

Auic. de Cor-
 nuta loquēs:
 nō potest esse
 erroris expers

Nicander ne-
 gat Aspides
 habere Cor-
 nua.
 Albertus
 Solinus

E

Albertus d̄ as p̄simus: satis declaratum arbitramur . Sed et in hoc
 pidū genere ip̄so Aspidum genere multipliciter errat Albertus.
 loquens aber/ Nam quum sint tres Aspidum sp̄ties (ut scribit Ga
 rat. lenus libro d̄ Theriaca ad Pisonē) una q̄ χερσαίος:
 Tres Aspidū id est: terrestris a Gr̄cis nominat̄: quæ (ut opinor)
 sp̄s auctore est illa: quam Aui. Aspidem siccam appellat. Altera
 Galeno libro quæ χελιδόνιον: id est: hirundinacea ab eisdē Gr̄
 de Theriaca cis uocat̄: ab Auicēna Hirūdo. Tertia: quæ πτυαός:
 ad Pisonem. latine autem spuens ab Auicen. seu ab Auic. inter
 prete nuncupatur. Albertus de multo pluribus scri
 bit Aspidum speciebus. Nam præter Cornutā Aspi
 dē de Aspide sicca primum facit mentionē: Deinde
 de Asilo: quā uult eādē esse cū spuēte sp̄m: licet de
 hoc Auicē. fuerit ambiguus. Deinde de Hipupice:
 quod puto esse uerbum a gr̄co uocabulo Ptyade
 transformatum tanq̄ sp̄tie Serpentis a spuente dif
 ferente commemorat: et ait esse illam: ex cuius uene
 no suauem mortem sibi Cleopatra cōsciuit. Ex qui
 bus uerbis Alberti præter nominis similitudinem ē
 colligimus Hipupicē non esse Aspidis sp̄m a Ptya
 de siue spuente diuersam: quandoquidem Galenus
 quoq̄ testatur Cleopatram ex tribus supra comme
 moratis Aspidis speciebus Ptyadem sibi festinandæ
 mortis gratia: ne uiua foret Romanis spectaculum
 in triumpho Augusti Cæsaris admouisse. Ultimo
 loco etiam Obtrialum aliis Aspidis speciebus Alber

Cleopatraz
 mors suauis
 ex Serpentis
 ueneno.

tus anumerat: adeo ut idem Albertus uideatur plus
 nimio Serpentum genera: de quibus scripsimus: fœ
 eundasse non solum species sub generibus multipli
 cando: sed etiam in sp̄tiebus Cornua: quū et Aspi
 des cornutos finxerit. Qui tamen cornibus uocant
 (ut antea probauimus Nicandri autoritate) et Cera
 stis octo dedit Cornua: quasi duo aut quattuor
 non satis essent ad noxam: quot tantum illis Nican
 der Plinius atq̄ Solinus et alii: qui de Cerastris scrip
 serunt: assignauere. Verum Albertus parum in lati
 nis litteris elegans: quum apud Plinium et Solinū
 legisset Cerastras habere cornicula quadrigemina: p̄
 quadrigemina bis quattuor (ut cōiecrari possumus)
 intellexit. Auicennæ uero de Asilo dubitationem
 an sit eadem cum spuente Aspidis species: licet neq̄
 ipse neq̄ etiam Albertus quantum ex uerbis eorum
 datur intelligi: uideantur Asilum siue spuentem Af
 pidibus annumerare: Nos hoc modo soluimus.
 Dicimus Asilum a spuenti sicuti genus a sp̄tie dif
 ferre: siquidem Ptyada siue spuentem esse Aspidis
 sp̄tiem supra Galeni auctoritate monstrauius.
 Asilum uero non Aspidis sed simpliciter Aspidem
 apud Auicennam significare ea ratione probamus:
 q̄ quæ a Dioscoride et Paulo i his quos Aspis mo
 rderit: scripta inueniuntur: eadem in morsu Asili
 ab Auicen. referuntur. Verba enim Dioscoridis ac

Albertus Ce?
 rastis octocor
 nua tribuit: q̄
 tamē non sūt
 nisi duo: aut
 quattuor secū
 dum Nicand.
 Pli. atq̄ Soli
 num.
 Vnde habue
 rit Alb. sui er
 roris occasiōe
 Dubitatio
 Auicennæ de
 Asilo soluit.

Pauli in his quos Aspis momorderit: ita se habent. Morfus quidē similis est puncturis Acus: et paruus uidetur omnino absq; tumore: Sanguis autem nō multus: sed paucus: et niger distillat: Velox autem obtenebratio oculorum hominem occupat et labor totius corporis uarius omnino autem leuis et non sine uoluptate consequitur. Quare Nicander ita de huius Serpentis morfu pronunciauit sine labore autem moritur homo: Color uiridis apparet Cordis morfus exiguus. Frons continuo conuellitur. Palpebræ ueluti in dormiente sine sensu aliquo mouetur: inter hæc autem mors hominem rapit ante diē tertiam. Apud Auicennam autē Asili Serpētis morfus signa in hunc modum scripta reperiuntur. Locus morfus eius est paruus secundum quantitatem puncturæ Acus absq; apostemate: et currit ex eo sanguis paucus niger: et accidunt ei: qui ab eo morfus est: tenebrositas oculorum: et dolor in uisceribus: et ore stomachi in primis: Deinde clausio oculorum: et profunditas somni: et nō uiuit ultra tertiam diē. Quare ex his omnibus colligere possumus dupliciter Albertum errasse: et quia spuētem atq; Asilum eandem speciem putauit: quæ tamē eo modo: quo diximus: differant: Et quia Hipupicem: quæ eadem erat cum spuente (ut antea mōstrauimus) spetie esse tamen differentem existimauit. Sed neq; minus Al-

Duplex error
Alberti.

bertus Serpentem miliarem plusq; fuerat oportunū multiplicauit: In hoc quoq; deceptus nominum (ut uidere licet) uarietate. Nam de eo agit primum sub nomine Arachis: deinde sub nomine Cētris: in quo male Lucani uersum allegat: quem ille non de cen- tride sed Cenchride potius: id est: miliari Serpente protulit in hunc modum.

¶ Et semper recto lapsurus limite Cenchris. Deinde sub nomine Barbaro Faliuisus siue (ut apud Auic. scribitur) famiusus. Postremo sub nomine latino miliaris. Cenchridem autem: pro quo Centridem scripsit Albertus: esse eandem Serpentem: quæ et miliaris: neminem puto dubitaturum: qui scient Cenchrum idē apud Græcos significare: quod apud Latinos milium. Sed et ea naturæ proprietates: quam Lucanus Cenchridi Serpenti uersu superscripto tribuit: multo antea fuerat a Nicandro in eodem Serpente patefacta. Qui admonet hominem ne Cenchridi recto cursu: nihil est ipso uelocius. Arachin autem et Faliuisum non esse Serpentes a Cenchride siue miliari differentes hisdem probabimus rationibus: quibus etiam in prioribus probatiōibus usi fuimus. quia uidelicet eadem signa: quæ scribit Dioscorides in his quos Cenchris: id est: miliaris momorderit: sunt quæ partim ab Auicenna: partim ab Alberto in Falauisco uel Famuiso scribuntur. Verba dū Dioscori.

Albertus Ser-
pentem milia-
rē male multi-
plicauit: et ma-
le Lucani uer-
sum allegauit.

Signa mor-
fus Serpentis
miliaris secun-
dū Dioscori.

Albertus

Dioscoridis ac Pauli super morſu Cenchridis : ſeu Miliaris hæc ſunt: His uero quos Cenchris momor derit: Morſus quidem ſimilis eſt morſui Viperino. Putredo autem conſequitur/et carnes circūfluunt: quæ prius ſicuti in Hydrope intumuerunt: ſunt au- tem Lethargici:et profundo ſomno capiuntur. Auicenna autem de Famiuſi Serpentis morſu ita ſcrip- tum reliquit. Dixerunt: Morſus eius ſimilis eſt mor ſui Viperarum: ſed accidunt Carni eius: qui morſus eſt ab eo: corruptio et mollificatio: ſicuti accidit ei: qui habet Hydropiſin: et accidunt ei profunditas ſō- ni: et obliuio: et ægri tudines in hepate: et ieiuno et colon. Albertus quoque de Faliuſo Serpente et mor ſu eius fere eadem: quæ Auic. retulit: hoc modo ſci- licet. Faliuſus eſt Serpens diſcolor ordinis ſecundi: Morſus eius eſt ſimilis morſui Viperarum. Et acci- dit morſo ab eo corruptio et mollificatio: ſicuti acci- dit habenti Hydropiſin: et profunditas ſomni: et obliuio: et ægri tudines hepatis: et colon et ieiuni. Iam uidere licet eadem eſſe ſigna morſus Cenchridis apud Dioſco. et Pau. quæ apud Auic. in morſu Falauſi: ſiue Famiuſi. Vnam tamen inuenio differenriam: quæ facta eſt ex errore translatiōis. Hic autem error accidit ex nominum uicinitate. Quia enim graci ieiunum inteſtinum $\nu\eta\ \sigma\iota\gamma$ nominant: Veſicam autē $\kappa\upsilon\ \sigma\iota\gamma$: uidetur translator pro Cysti Niſtin: id eſt pro

ueſica ieiunum poſuiſſe. Quod autem Albertus Fa liuſū eſſe Serpentē diſcolorem enūtiat: hoc quoque probare poſſit non diſferre ipſum a Serpente: quem Graci Cenchrida (ut diximus) nominant: de cuius colore uario ita Lucanus ſcribit.

Lucanus de Cenchride

¶ Pluribus ille notis uariatum tingitur aluum
¶ Quam paruis tinctus maculis thebanus ophites.
Ex quibus etiam Lucani uerſibus poſſumus conie- ctari cur hic diſcolor Serpens apud Gracos Cēchris nominetur: quia uidelicet eius corpus maculis par- uis: quæ ſunt ueluti grana milii: diſtinguatur. Ex eiufdem etiam morſus ſignis atque una coloris uarie- tate monſtratur Arachin et ipſum eundem eſſe cū Cenchride ſeu miliari: et Faliuſo uel Famiuſo Ser- pentem. De Arachi enim Albertus atque Auicen- na pariter tradiderunt: quod eſt Serpens malignus: ſecundi ordinis: interficiens die ſecundo cum cor- roſione hepatis: et fractione inteſtinorum: et eſt in colore uarius: non magnæ quantitatis. Con- fractio enim inteſtinorum eſt paſſio: quam una cum hepatis ſimili affectu fieri inquit Eraſiſtratus Albertus et in colo et ieiuno inteſtinis licet errore translatio- Auic. ſupra nis (ut diximus) ſit ieiunum pro ueſica poſitum. fidē Serpentē Videbor autem ſupra fidem loqui ſi dixero Alber- miliarem mul- tum atque Auicennā tot fere nominibus hūc Serpē tis nominibus te diuerſificaffe: quot illū maculis natura uariavit. uocitarunt.

Auicenna et Albertus de Arachi Serpente.

Albertus et Auic. ſupra fidē Serpentē miliarem mul- tis nominibus uocitarunt.

Nam non modo Arachim / Centrida / Faliuifum :
aut Famiuifum / et Miliarem eandem Serpentis spe-
ciem diuerfis in locis appellarunt : Sed pro Cenchri-
de etiã Caharum nominasse : partim ex signis : quæ
traduntur in corpore : partim in morfu Cahari Ser-
pentis / ac præterea remediis : quibus ad eiusdem Ser-
pentis morfum Auicenna utitur : quispiã facile pos-
sit coniectari. Nam de Caharo etiam Serpente scri-
bit Albertus atq; Auic. simul q; color eius est color
arenæ / et super corpus ipsius sunt uestigia / per uesti-
gia (ut arbitror) notas siue maculas intelligētes / et q;
ex morfu eius accidit apostema uel (ut inquit Alber-
tus) inflatura permaxima. Per hanc (ut arbitror) in-
flaturam inuentes tumorem carniū / quē Diosc.
Paulusq; scripserunt ex morfu Cenchridis (ut antea
diximus) prouenire. In Codice autem Auicennæ he-
bræo inter alia signa morfus Cahari Serpentis etiã
dolor acutus in uesica et in hepate et mirach conu-
meratur / quæ non multū etiam distant ab his / quæ
in Cenchridis morfu Erasistratus / cuius uerba supra
recitauimus / testificatur. Facta autem iteꝛ alia signa
morfus Cahari de uesica mentio tactum a nobis in
alio eiusdem Serpentis nomine Faliuifio scilicet erro-
rem translationis ostendit / quo antea diximus ieiū-
num pro uesica propter nominum in lingua Græ-
corum uicinitatem fuisse positum. Eandem autem
esse Serpentem

esse Serpētem : quæ pro uarietate linguarum sub tot
nominibus fuerit multiplicata : illo pariter probatur
argumento : q; Semerion de Miliari tantummodo
loquitur : sicuti de Cenchride Nicæder Dioscorides
Paulus atq; Lucāus apud nos. Alia autem nomina
neq; in Cenchride : aut Miliari : neq; in ulla alia Ser-
pentis specie apud eosdem auctores inueniunt. Sed
et ipse Auic. suum uisus est errorem agnouisse. Nā Auic. uisus est
quum de Miliari et Arachi antea locutus esset : po- suum errorē
stea de Famiuifio uerba faciēs : ita subinfert. Et sermo cognouisse.
nem quidem in hoc Serpente attuli secundum exti-
mationem : sicuti sermonem de illo qui est ante ip-
sum : et fortasse non est huius ordinis : sed est ordi-
nis putrefacientium : et cura eius est cura Viperarū
secundum extimationem inquit Auic. de hoc Serpē-
te locutus sum : hoc est : sola ductus cōiectura : et nō
habens certam de ipso notitiam. Remedia etiã : quæ
ad Cahari morfum Auicenna subiungit : sunt fere
omnia illa : quæ ad morfum Cēchridis Dioscorides
Paulusq; notarunt : scilicet radix Aristolochiæ cum
uino : radix asphodeli. Quod tamen uerbum corru- Verbum As-
ptum est apud Auic. Nam pro asphodelo asfoasu phodilos cor-
scribitur. Centaurium : Gentiana : Semen Lactuæ : ruptum est
Semen Lini : Ruta siluestris : pro qua apud Auicen- apud Auic.
nam legitur Alharmel. Vnde error illorum manife- Error illorū
statur : qui p; semine alharmel semē cicutæ quibus qui pro semi-
F

mine Alhar- dam compositionibus addunt. Quod est uenenum
mel semen ci- (ut alibi ostendimus) perniciosum- nisi q̄ dubitari
cutæ cōposi- potest quomodo Auicenna una cū Alharmel etiā
tiōibus addūt Rutam siluestrē in eadē morsus Cahari Serpētis cu-
ratione nominauerit. Ego autem puto Rutā silue-
strē fecisse expositionē i margine positam. Postmo-
dum uitio Codicis aliis medicinis insertam. Neque
enim dici potest alharmel hoc in loco Cicutam uel
eius semen significare: quum utrunq̄ uenenum sit;
et nullam habeat contra Serpantum morsus effica-
ciā. Sed et inter has ipsas medicinas ad morsus Cha-
ari ab Auicenna nominatas: duos alios errores inue-
nio: quoniā pro Cardamomo apud Dioscoridem
scripto inuenio Cinamomum apud Auic. Pro ser-
pillo autem uolubilem. Minimus autem et fere nul-
lus in Cinamomo error: quū æque atq̄ Cardamo-
mum aduersum animalia uenenata commendetur:
Multo plus in uolubili herba delinquitur: quæ
nullam habet contra Serpentes naturæ efficaciam.
Serpillum uero tantam habet: ut uel hac causa
illi inditum nomen quidam existimauerint: quia
Serpentibus aduersetur, Hydri quoque Serpentis
spetiem uidetur Albertus temere duplicasse: Nam
de eo loquitur capite proprio de Hydro: et altero
de Andrio. Auicenna autem dubitat an Andrius
et Hydra idem sit Serpens licet de eis duo capita

Duo errores
in uerbis Aui-
cennæ.

Albertus Hy-
dri Serpentis
spem temere
duplicasse.

scripserit, Sed hanc Auicen. dubitationem ita ex Auic. dubita-
Nicandro Dioscoride ac Paulo soluimus. Quem tio soluitur.
Hydrum priores dixerunt: posteriores Cherfi-
drum (ut inquit Nicandri expositor) uocauerunt:
quoniam: tam terræ quam aquæ incola est. Dio-
scorides tamen ac Paulus prisco uocabulo Hydrū
nūcuparūt: et quæ in morsu Hydra signa ab Aui-
referuntur: eadem apud Dios. ac Pau. in his: quos
Hydrus momorderit: scripta reperiuntur. Sed et ea
remedia: quæ in Andrii Serpentis curatione Auic.
tradit: eadem fere Dios. et Pau. item ad eos sanan-
dos: quos Hydrus momorderit: praeceperūt: adeo
ut tum ex signis: tum ex modo curationis dubitari
non possit Hydrum et Andrium esse eundem Ser-
pentem apud Auic. atque ideo frustra ab Alberto
qui in his Serpantum nominibus sequitur Auicen.
fuisse duplicatam. Sed et hic maioris fidei facien-
dæ gratia auctorum tum Arabum: tum etiam Græ-
corum sententias parum discrepantes tam super Hy-
dro: quam super Andrio Serpētibus: uel potius Ser-
pente: Quum unus et idem sit: solis nominibus ua-
riatus: subiūgemus. Signa morsus Hydri uel Hy Auicenna
drae apud Auicen. hæc sunt. Morsus eius egredi-
tur et dilatatur: et offuscatur color eius. Et egre-
ditur ex eo humiditas nigra: plurima: ac fetida ual-
de. Dios. autē ac Pau. de his: quos Hydrus momor-
ac Paulus.

derit: ita scripserunt. Vlcus dilatatur: et magnum fit cum liuore. Sanies uero ex ipso nigra et multa ac fetida profluit: qualis ex depascentibus membrum ulceribus solet excerni. In Andrio autem licet alia signa morfus eius scribat Auic. eadem tamen in curatione remedia adhibet: quæ in morfu hydri Diosc. ac Pauli adhibuerunt scilicet Aristolochiæ pondus drachmarum duarum cum uino: aut cum aceto comixto: ut scribit Auic. ut autem scribit Dioscor. cum Pusca: succum Prassii. emplastrum ex calce et oleo: ut scribit Auic. Vt autem Diosco. ex cinere et oleo. Cortices radicis quercus: et farina ordeï: et calamentum montanum: ut apud Auic. scribitur: Nam pro eo, origanum apud Diosco. scriptum inuenimus. Accedit ad hæc quod in hydro quidem Serpente citatur ab Alberto Semerionum parum: aut nihil in signis morfus ab Auic. aut Diosco. positus uariis. In Andrio autem omnino reticetur. De hæmorrhoo etiã: quæ est simplex Serpentis species: neque distinguitur apud Græcos auctores: nisi per maris ac femine differentiam: quorum alter Hæmorrhous: altera Hæmorrhoidis nominatur: agit Albertus sub tribus nominibus: Hæmorrhoidio primũ: deinde Hæmorrhoo: postea Sabri: neque animaduertit solam esse nominum non autem naturæ Serpentis differentiam. Cum sit eadẽ in omnibus sanguinem humanum exinaniendi uis: ut

De Hæmorrhoo Serpente agit Alb. sub tribus nominibus quum tamen sit una Serpentis species.

etiam Albertus ipse sub eisdem nominibus testificatur. Allegat autem in solo Sabri Semerionem: quæ Sabrim idem met Alb. fatetur parum ab Hæmorrhoidio differre. Verum in hoc Serpentis genere (ut dixi) non est alia quæ sexus: aut nominum differentia: quoniam Hæmorrhous et Hæmorrhoidis sunt nomina græca. Hæmorrhoidium autem et Sabrin barbara: forte idẽ maris ac femine discrimen importantia. Ideo rectius Auic. tacuit Hæmorrhoum qui nomine tantum ab Hæmorrhoidio: siue Sabri diuersificat: nisi quod postea Auic. alio capite hanc ipsam animantis speciem sanguinem humanum suo morfu exhaurientis sub altero uocabulo scilicet Pediculo uulturis multiplicauit. Male (ut mihi uidetur) in eo Galenum allegas: qui de nullo alio reptili talem habente potestatem præterquam de Hæmorrhoo atque Hæmorrhoidio loquitur: sicuti etiã Nicander Diosco. Pau. atque Lucanus apud nos de solo Hæmorrhoo atque Hæmorrhoidio meminere: neque aliam sanguifluam Serpentis speciem super addiderunt. Sed neque Albertus est eius erroris: quæ Auic. ascripsimus: expers: immo tanto plus quam Auic. peccat: quoniam ait Galenum pediculum uulturis nominare: quum tamẽ Auic. dicit: et ipse met Alb. affirmat pediculum uulturis græce memucle nuncupari. Sed quod pediculus uulturis non sit græca appellatio: ausim pro certo affirmare. Memucle autem

Auicenna rectius quam Albertus.

Auic. uidetur male allegare Galenum in pediculo uulturis.

Alb. eiusdem erroris cum Auicenna particeps.

Myrmecion potest esse gra cum uocabulum pro Myrmeceo po-
speties Phalā situm. Est autem Myrmecium speties phalangii: de
gii de qua Ni qua Nicander et Plinius quoq; in suis libris fecere
cāder et Plin. mentionem. Cuius morsus traditur esse perexiguus
adeo/ut uix sensu uisus percipiatur. Qualem etiam
esse morsū Pediculi uulturis Galeno auctore Alb.
atq; Auic. scripserunt. Sed q; ha c Phalāgii spēs eā-
dem uim habeat sanguinem humanum exhaurien-
di:quam Hæmorrhous:uel Hæmorrhous: neq; Ga-
lenus neq; alter gra cus auctor:quem sciam: prodi-
dit scripto. Verum in hoc reptili Alb. mendacium
Alberti mēda est euidentius: qui ait: ipsum nasci in inguine homi-
cium euiden- est euidentius: qui ait: ipsum nasci in inguine homi-
tius. nis: et in pilis: et sub aselis: et eius morsum non uide-
ri: nisi quando multum creuerit: et tunc morsum ef-
se uenenosum. Et quod facit morsus aliquādo erū-
pere sanguinem per uenā ani: et per nares: et ex sto-
macho per uomitum: et ex pectore: et Pulmone: et
ex radicib; dētiū: et aliquādo ita magnificat̃ tumor
Italix gratulā q; nō recipit medicinā. Quæ qdē ab Alb. ad litterā
dū quæ talem scripra: sicubi gētiū uera sunt: nō parū Italiæ gratu-
qualē Alb. de landū cēseo: quæ talē pestē natā in corpore hūano
pediculo uul- nō agnoscit. Lōgū esset: et forte legētibus fastidio-
turis refert nō sum. Si uelim oīa partim Alb. partim Auic. errata:
agnoscit. ubi de Serpētibus agūt: in lucē patefacere: Verū fat-
erit duos tantum alios subiungere: qui magis ad in-
stitutam de Dipsade et Vipera quæstionem uident̃

pertinere: De Dipsade supra diximus secundū Mar-
sorum opinionem non esse spetiem a Vipera differē-
tem. Verum secundum Nicandrum et plures alios
esse spetiem per se simplicem tantum. Albertus autē
situlam: quæ idem uidetur apud latinos significare:
quod apud græcos: Dipsas in duas speties diuidit:
alteram: quam græco uocabulo Dipsadem uocat:
Alteram: quam generis nomine situlam. Et de hac
secunda spetie dicit q; est Serpens ex uarietate miro
modo pulcher: ita q; admiratione detinet intuētes.
Sed est piger et paruus: et ita ignei ueneni: q; ille q;
percutitur totus exurit̃ et in hyeme pellem depo-
nit. Sed mirum in modum in hoc Serpente Alb. Albertus mi-
decipitur. Non enim situla. sed scytale potius nomi- rū in modū i-
natur: et est ille quem postea paucis uersibus inter- situla serpēte
positis sub sifeculi nomine describit hoc modo. Sife- decipitur
culus est Serpens fere sicut ille: qui salit ad duas par-
tes: quem Græci amphifelenen uocant: quasi duo
capita habētē: et morsus istius est sicuti morsus illius
quæ iste quidam modus illius: licet i hoc differat: q;
nō adeo expresse duo capita habere uidetur: et hæc
de hoc Serpēte dicit Auic. Hæc qdē Albertus Auic- Auicenna
cēna autē: quem Alb. allegat: ita de eisdē Serpētibus
scribit libro quarto Capite de Serpēte sciscetali: Co-
lor eius similis est salienti ad duas partes. Sed ille est
deterior: et accidentia eius sunt illa: et cura eius est

Contra Auicennam et Albertum

illa cura. Verum contra Auic. et Alb. merito quispian possit dubitare qualis sit morsus: uel accidentia: quae ex morfu Amphisbenae consequuntur. Qualis etiam modus curationis: ne uideatur id: quod quaeritur: per alterum aequae ignotum manifestare. Hic autem error inde prouenit: quonia uerba Alb. et Auic. de Sciscetali et Amphiselene: uel (ut dicere debuit) Amphisibene: siue saliente. Ad utranque partem sunt uerba Diosc. et Pau. de Scytale Amphisibene: sed male interpretata: quia (ut taceam nominum deprauationem de quibus non multum est Philosophis medicisque curandum) non sunt suo loco relata. Dioscorides enim quum docuisset qualia sunt accidentia: quae ex morfu fiunt Viperarum: et quis modus curationis: Postea de Scytale et Amphisibene Serpentibus ista subiungit. Similia autem his accidunt: quae a Serpente Amphisibene nominato: uel Scytale morsis eueniunt: Eadem autem sunt remedia: quapropter in hoc genere non est opus propriam facere scriptionem. Oportuit ergo Auicennam uel Albertum qui uideat in his secutus Auic. Sciscetalim et Amphisibenem siue salientem ad utranque partem eodem: quo Diosc. ordine: post Viperas scilicet: collocare et quod eosdem facerent casus: eandemque exigent curationem una docere: uel saltem si ordinem mutare uoluerunt. Quatenam essent eorum morsus accidentia:

accidentia: et quae curatio legentibus manifestare. Quod tamen uidentur in alio capite: sed aliis nominibus fecisse Harem scilicet et Carem: de quibus ita scripsit Auic. capite Harem et Carem: Dixerunt quidam Arabes sapientes: et existimo quod sunt de genere Draconum marinorum: aut aliorum: quos ambos nominauit Semerion ille sapiens: dicens quod accidit ex morfu eorum illud: quod accidit ex morfu Viperarum: et similatur quod cura eorum sit cura Viperarum. Eadem fere Albertus de Harem et Carem ex Semerionis et Auic. autoritate. Qui tamen Semerion in Sciscetali et Amphisibene: siue saliente ad utranque partem non allegatur: adeo ut uerisimile fiat Auic. atque Alb. de eisdem Serpentibus tanquam diuersis duos scripsisse capita: Alterum in scriptione Sciscetali: alterum Harem et Carem. Multo tamen plus peccauit Alb. qui Serpentem Scytalem a Graecis et etiam Latinis nominatum: non modo duplicauit: sed etiam triplicauit sub nomine Sifeculi: sub Arem uel Carem: et sub nomine Situlae: et modo proprii generis: modo alterius esse insinuauit: hoc est Situlae speciem. Quod autem species altera Situlae ab Alb. descripta sit ea quam Graeci atque Latini Scytalem nominant. et Diosc. comparem facit in casibus et morsus curatione Amphisibene: constat ex his: quae de eadem Situlae specie scribit Albertus: et de Scytale Solinus

Semerion.

Peccatum Alb. maius Serpentem Scytalem non modo duplicauit: sed etiam triplicauit.

G

atq; Lucanus. De fitula sua: que tamen non est fitula: neq; species eius: scribit Alb. q; est Serpens miro modo pulcher: ita q; admiratione detinet intuētes. Sed est piger et paruus: q; ille quem percutit: totus exurit: et hic Serpens in hyeme pellem deponit. Sed hæc eadem de Scytale Solinus scribit his uerbis. Scytale tanta præfulget tergi uarietate: ut notarum gratia uidētes retardet: et quoniam reptādo pigrior est: quos assequi nequit: miraculo suo capiat stupentes. In hoc tamen squamarum nitore hyemales exuias prima ponit. Idem Lucanus de Scytale scribit. Et Scytale sparsis etiā nunc sola pruinis Exuias positura suas. Quare luce clarius apparet Alb. pro Scytale fitulam accepisse: et nominum uicinitate deceptum proprii generis Serpentem alteri contribuisse. Sed hic quidem error ad Dipsadem pertinet: quam Albertus sub eodem genere cū Scytale posuit: alter uero ad Viperam. Nam sicuti Scifeculū a fitula (uel si recte loqui uelimus) a Scytale: ita etiam Tirum a Vipera esse species differentem existimauit. Quæ ad modum eiusdem Alb. libro secūdo de Animalibus indicant uerba: quæ in hunc modum scripta inueniuntur. Omnia enim genera Serpentum faciunt Oua præter Tirum: ut dicit Aristoteles: et est corrupta sua littera: quoniam ille: qui uere est Tirus notus est apud nos: et fit ex ipso Theriaca. In qui-

Albertus Tirum esse Serpentem diuersum a Vipera existimauit.

bus uerbis Alb. duo sunt errata: alterum: q; igno-
rauerit arabicæ translationis consuetudinem: Tirū
pro Vipera sæpissime supponentis: Alterum mul-
to maioris ad uitam momenti: q; Serpētem ex qua
uera Theriaca conficitur: esse Ouiparam non au-
tem Viuiparam existimauit contra omnium uete-
rum et præcipue Andromachi: qui primus docuit
Viperas et non alias Serpentes Theriacæ admisce-
re præceptum. Vtrum autem Alb. hunc errorem si-
cuti plerosque alios: ab ipso Auicē. acceperit quum
in eiusdem Auicē. libris ex Arabica in linguam La-
tinam translatis appareat Tirum et Viperam tan-
quam diuersos Serpentes frequenter nominari: nō
possum certissime diiudicare. Fieri enim potest: ut
Auicē. interpres pro Vipera Tirum: id est: ge-
nus pro specie aliquando posuerit: quod non adeo
fuisse errorem: quantum dedisse aliis non animad-
uertentibus errandi occasionem: existimamus.
Quod si Auicēna ubique eodem uocabulo uti-
tur alphe scilicet: quod apud Arabes significat Vi-
peram: multo plus ipse aliquando quam eius inter-
pres aberrat. Nam nomen speciei simplicis ponit
pro nomine generis: ut quum Libro quarto capi-
te de speciebus Serpentum scribit hæc uerba.
Et ordo secundus de Viperis: quarum species
sunt diuersæ: de eis enim sunt Vipera Alelisati:

Duo errata Alberti.

Andromachus primus docuit Viperas Theriacæ admiscere.

et de eis sunt faciētes sitire: et reliquæ quas dicemus
q̄ Serpentem facientem sitire: quam Graeci Dipſa-
da uocant: pro ſpetie Viperæ nominet: quum ſit ea-
dem: quæ Vipera Serpens ſecūdm Marſorum ſen-
tentiam: uel Viperæ q̄ ſimillima ſecundum omniū
aliorum: et ipſius quoq; Aui. opinionem: facile poſ-
ſit tolerari. Sed q̄ Serpētes Quercinas: quod gēnus
eſt a Viperis diuerſum: et a Græcis Dryini (ut antea
diximus) nominantur. Quia in Quercuum radici-
bus habitant: quod poſtea Aui. in aliarum ſpecierū
Serpentum enumeratione Ilicinium uocat: uel non
faciens inter Quercum et Ilicem differētiam: uel for-
te putans Quercinas eſſe ab Ilicinis differentes dece-
ptus nominum (ut in multis aliis oſtendimus) diuer-
ſitate. Quod inquam et Quercinas et multas alias:
de quibus ſe dicturum promittit: uult eſſe Viperæ
ſpecies: hominis eſt ſpetiei nomine pro nomine ge-
neris abutentis. Si quidem Alphe Viperam ſignifi-
cat apud Arabes: quæ ſimplex eſt ſpecies ſecundum
Ariſtotelem/ Nicandrum/ Dioſcoridem/ Androma-
cum/ Galenum/ et Paulum/ ac reliquos Medicos ue-
ruſtiores. Auic. autem interpres ſcribi Alphem uer-
bum arabicum Tirum interpretatur: quaſi Theriū
uelit dicere: nomē generis ponit pro nomine ſpetiei
quod ab omnibus hominibus frequenter ſolere fie-
ri teſtatur Galenus in expoſitione libri ſecundi de

uictu acutorum. Et hoc ſane uidemus non modo
apud Galenum: ſed etiam apud Ariſtotelem in hac
eadem Serpente factitari: ut quum Galenus ait in li-
bro de Theriaca ad Piſonem. Primum Androma-
cum Theria: id eſt: Viperas Theriacæ admiscere in-
ſtituiſſe: et quum eodem in loco alteram quoq; pro-
bat etymologiam: quam nos libro noſtro de Plinii:
atq; aliorum medicorū erroribus inſcripto niſi eiuf-
dem Galeni autoritate: licet inibi Galenum nomi-
natim nō citauerimus: iſeruimus: Vbi diximus The-
riacam Andromachi: de ea enim tūc loquebamur:
et Trociſcos Theriacos inde habuiſſe nomē. Quo-
niam ex Theriis: id eſt: Viperis: quæ ex genere fera-
rum ſunt: conficiuntur. Sed cur inquit aliqui nō
potius Viperini dicantur q̄ Theriaci: ſiue latine fe-
rales a nomine ſcilicet Serpentis proprio: et non cō-
muniori? Et quid uetat: inquit ego: ita eofdē Tro-
ciſcos latine Viperinos nominare: ſicuti græce The-
riacos? Quādoquidem Plinius uir eruditiffimus ſa-
lem Theriacum eadem apud Græcos ratione The-
riacum: qua Trociſci Theriaci nominatū: quia ui-
delicet ex Viperis fit: maluit dicere Viperinū: q̄ no-
mine iſauſto feralem: libro ſcilicet. xxx. Cap. tertio.
Vbi ita ſcribit. Item gallinacei cerebrum recentibus
plagis ſale Viperino in cibo ſumptum. Eadem eſt i
tota antidota ratio: quam (ſi libuerit) poſſumus Vi-

Genus ſæpe
pro ſpetie po-
nitur: nō mo-
do apud Gal.
ſed etiam apud
Ariſto.

Vnde theria-
ca Androma-
chi nomē tra-
xerit.

Obiectio ali-
quorum.

perinam nominare: ut eam Græci aliquando ἀντίδοτον δι' ἑχιδνῶν: id est: antidotū ex Viperis nominant. Quid enim refert Antidotum Viperinum uel Antidotum ex Viperis nominare? Quū æque fiat ex Viperis denominatio? Qui autem etiam aiūt Theriacam nō posse apud Græcos ob id sortiri nomē q̄ Theria: id est: feras in sui compositionem admittat. Quoniam quum fera sit nomen ualde generale: non magis ex ui uocabuli Viperam: q̄ etiā Basiliscum intelligeretur esse ad Theriacæ compositionem recipiendum. Non animaduertunt eandem rationem etiam in ipsos recipere. Quoniā si ideo Theriaca græce dicitur: Latine autem feralis (ut ipsi interpretantur) quoniam confert contra morsus ferarum: deberet etiam contra Aprorum. Leonum et Elephantum morsus auxiliari: quos esse ex ferarum genere nemo dubitauerit. Quare neutra etymologia potest pro uera defendi: nisi in utraq; nomē generalius in significato specialiori capiatur. Sicuti autem in tota antidoto utrāq; probamus auctore Galeno etymologiam: et illam scilicet: quæ ab usu: quæ præstat contra feras uenenatas: assignatur: et alterā: quæ a feris: quæ in ipsa cōmiscentur. Nō sunt autē aliæ q̄ Viperæ: ita in Trociscis Theriacis unā tantū admittimus: q̄ uidelicet ob id sint Theriaci noiati. Quoniam ex Theriis: id est: Viperis conficiuntur.

Necq; n. de ipsis æque atq; de tota antidoto: cuius sunt una portio: dici potest: q̄ contra omnia Animalia uenenata auxilietur. Superuacuum enim Andromachi et aliorum ueterum Medicorum studiū extitisset: tot Medicinarum uires in una compositione commiscere: et scrupulatim colligere: si soli Trocisci Theriaci eundem nobis effectum possint præstare. Nisi forte quis putet Andromachi cōpositioni alias adiūgi medicinas: nō pp̄ Serpētes: sed plurimos morbos: quos pōt sanare Theriaca: Soli autem trocisci Theriaci nō possunt. At q̄ et ad illa ēt quocunq; qs enumerauerit uenena: Altera Antidotus priusq̄ Theriaca adinuēta: sufficiebat: quæ ab inuēto Mithridates cognominat̄. De hac. n. Galenus Libro de Antidotis primo ita scribit. Ad Viperarū qdē uenena melior est Theriaca q̄ Mithridates: ad alia uero nihilominus Mithridates: sed i q̄busdā ēt melior. Eādē ēt sententiā Galenus libri eiusdē secundo uolumine repetit: ubi ait se uelle a Mithridate ichoare: q̄ ad plurima qdē alia uenena maiorē hēt q̄ Theriaca efficaciam. In uno autē solo relinquit̄: quod a Vipera icitur. Auicēna quoq; libro q̄nto capite cōfectiōe Mithridatis nō aliā q̄ Galenus de Mithridate sentit. Ita. n. de ipso eodē capite scribit. Deinde postq̄ accidit Andromacho illd qdē exptus fuit sup iuuamentū Carniū Serpentū et aliorū addidit i eo.

Antidotus
Mithridates
ab inuēto
dicta.
Galenus Li-
bro de Anti-
dotis.

Auicē. idē qdē
Gal. d̄ Mithri-
date sentit.

Trociscos de Viperis/ et alteratū est parum per ad-
ditionem et diminutionem/ fuit ergo Theriaca ma-
gna in multitudine iuuamenti. Verū tamen Theria-
ca magna est magis iuuatiua ipso in re una/ et est ue-
nenum Serpentum. In reliquis uero rebus nō dimi-
nuitur Mithridatum a Theriaca diminutionē / de
qua sit curandum. Immo est magis additi in pluri-
bus eorum iuuamenti; et confidentioris utilitatis.
Haec autem duorum auctorū uerba / et si plurimū
consentire uideantur; non parum tamen/ nisi ea re-
cte intelligamus/ dissentiūt. Et si enim tam Galenus
q̄ etiam Auicē. conueniant in hoc q̄ Mithridates
sit aequae ad omnia alia utilis: uel etiam utilior i qui-
busdam q̄ Theriaca / Discrepant tamen quoniam
Gal. uult Theriacam contra morsus Viperarū plus
habere efficaciam. Auic. autem non cōtra Viperastan-
tum: sed contra Serpentes simpliciter/ nisi q̄ (ut po-
stea sumus ostensuri) Serpentis nomine non quicū-
q̄ Serpens/ sed Vipera tantum etiam apud Auic. ali-
quando significatur/ et quidem est rationabilius Vi-
peras/ seu carnes Viperarum/ ex quibus Trocisci the-
riaci constant/ non contra omnes Serpentes: sed cō-
tra se potius esse medicinam. Nam (ut inquit Gale-
nus libro de Theriaca ad Pisonem) sicuti ad morsū
Crocodilli adeps eius uulneri illato mirabiliter pro-
dest: et Mygale serpens pariter trita : et super impo-
sita morsus

Gal. lib. de
Theriaca ad
Pisonem.

sita morsus suos absq̄ dolore sanat/ ita et quos Vi-
pera momorderit: Carnes eiusdem Serpentis simili-
ter tritae: et super uulnus positae curant. Forte est et
alia inter Galenum atq̄ Auic. discordia. Quoniam
Gal. non in rebus aliis q̄ plurimis: sed in uenenis tā-
tum ait Mithridatem esse Theriaca potiolem. Qua-
re uidetur sermo Aui. multo esse generalior: et ideo
nō parum a ueritate deuiare: quum sint quidā mor-
bi prae-ter illos: qui ex uenenis contrahuntur: contra
quos est Theriaca iuuantior. Quod quidem Gal.
Libro primo de Antidotis declarat his uerbis. Illas
quae passiones sanant facultates: quae non extrinse-
cus imponuntur: sed intus assumuntur. Medici An-
tidotos nominant. Tres autem sunt primae earum
differētia. Quaedam enim propter mortifera Phar-
maca exhibentur. Quaedam morsibus Animalium
uenenatorum. Quaedam uero aliis Passiōibus: quae
ex uitioso uictu contingunt: auxiliantur. Quaedam
autem tres profitentur utilitates: sicuti illa: quae The-
riaca uocatur. Quam composuit Andromachus re-
pudiata Mithridate: quae et ipsa ab eo qui eam com-
posuit. Nomen accepit. Ex quibus Galeni uerbis duo
maxime elicimus: non modo in Viperæ morsu: sed
etiam in multis citra uenena passionibus Theriacā
esse Methridate potiolem: et praeterea solam Andro-
machi compositionem simpliciter Theriacam no-

Alia inter Ga-
lenū et Auicē.
discordia.

Quid Anti-
dotus et eius
differētia.

Sola composi-
tio Androma-

H

chi Theriaca minari: alias autem compositiones non Theriacas: simpliciter no sed Antidotos tantummodo nuncupari. Quam iti minatur. dem nominis differentiam possumus ex multis aliis apud Gal. locis demonstrare: sicuti ex illo: quem p Galenus lib- inia nostræ disputatiōis ex libro. xi. de simplici me ro. xi. de sim- dicina citauimus: quum de Viperis ad Theriacæ cō plici medicia. positionē eligēdis sermo haberetur: de quibus Gal. ita scriptitauit. Tutissimum autem est cauere Viperas: quas in talibus locis scilicet aridis et falsuginosis uenantur: siue ad usum cibarium: siue ad Pharmaci compositionē. Quale est istud celeberrimū: quod omnes medici Theriacem nominant. In libro etiā de Theriaca ad Pisonem plane Gal. ostendit nul lam fuisse ante Andromachum Antidotum: quæ Theriaca dicere: quæ esset et illa cōpositio: qua rex magnus Antiochus contra omnia Animalia uenena usus dicit: et altera Mithridates a Rege Mithridate: cuius fuit inuentū appellata. Ita. n. de Mithridate Rege et de Antidoto ab eo inuenta libro: quo diximus: Gal. scribit: Inquiūt. n. q̄ et Mithridates ille bellator magnus Theriacā quidē nō assumpsit (nondū. n. erat) sed alterā multæ mixturæ Antidotū q̄ et ipsa ab eius noie uocita. Quod si (ut iqt Gal.) tēpore Mithridatis nondū erat Theriaca: neq; etiā Antiochi Theriaca fuit: q̄ longe ætate præcessit. Si quis uero mihi Pliniū obiiciat: ut sane animaduerti

in quodam libello de Serpentibus edito mihi fuisse (meo tamen supresso nomine) latenter obiectum facientem de Theriaca Antidoti mētionem: uel plus me Galeno credere ubi de nominibus græcis præsertim medicinalibus agitur: uel neq; Plinium (si uerba eius diligentius inspiciantur) quicq̄ a Gal. dissidere: respondebo. Quum. n. Plinius circa finem libri uigesimi de naturali historia unā compositionē retulisset: quæ cōstat ex Serpillo. Opoponace. Milio. Trifolio. Anithi et feniculi. Anisi. Ami. Apicq; seminibus: et farina Erinacea. Postmodum ita subiūgit. Hæc Theriaca magnus Rex Antiochus aduersus omnia uenena usus traditur. Quasi idem uoluerit Plinius de hac compositione: quod etiam Gal. de Mithridate Antidoto dicere: licet nondum foret tempore Antiochi: sicuti neque Regis Mithridatis Theriaca Antiochum: tamen compositione antea scripta pro Theriaca usum: sicuti etiam sua cōpositione Mithridates. In eandē sententiā Auic. de Mithridate Antidoto loquēs illa protulit uerba: q̄ et supra recitauimus: q̄ ante Andromachū cōpositio Mithridatis fuit Theriaca magna i multitudine iuuamēti. Theriacā ergo Diatessarō eatenus et ipsa dī Cur theriaca Theriaca: q̄ tenus uicē supplet theriacæ et Alliū eadē Diatessaron. rōne Rusticorū Theriaca aliquādo a Galeno noia. Alliū Theriaca quia quum theriaca Rustici careant: Allio utuntur ca Rusticorū

uice Theriacæ. Galenus etiam eodem de Theriaca ad Pisonem Libro quum multa de Antidoto Mithridate dixisset: et modum quo eius compositione Rex Mithridates inuestigasset: edocuisset. Postmodum illa uerba subiunxit. Postea uero Andromachus Neronis Archimedicus quædam addēs. Quædam autem et adimens scilicet de Mithridatis compositione (de ea enim fuerat sermo) fecit eam Antidotum: quæ Theriaca nominatur: miscens una cū aliis non paruam Carnis Viperarum portionem. In quibus uerbis Gal. innuit: et solam Andromachi compositionem Theriacam simpliciter nominari: et causam pariter ostendit: ob quam præcipue ipsa ex omnibus aliis Antidotis Theriaca uocetur: Carnis uidelicet Viperarum commixtionem. Nam si a sola: quam præstat contra morsus Serpentum: utilitate idem nomen indifferenter: tunc ante inuentionem Theriacæ Theriaca fuisset: quum Antidotus Mithridates ad eosdem morsus Viperino tantum excepto non minus ualeat: immo ad quosdam ex eis multo plus: ut loco superius allegato Gal. iquit: quæ Theriaca. Alexander quoque ultimo primi libri Problema: in quo quæritur cur his quos Dipteras momorderit: cum siti premantur intolerabili: Theriaca tamen: quæ calida est et sicca: nihilominus sitim sedet. et non magis exaugeat. Manifestum se facit ex suo Sermone

Alexander ultimo primi libri problema te.

de Theriaca simpliciter prolato unam tantum existimasse Antidotum Theriacam nominari quæ in sua Viperas recipit compositura. Si quidem in solutione Problematis circa finem ait: Carnes Viperarum aliis simul medicinis: quæ in Theriaca ponuntur: admixtas uim habere naturalem contra omnia Animalia uenenata et exitialia Pharmaca resistendi. Ex quibus etiam Alexandri uerbis illud constare potest: non Carnes solas Viperinas: uel etiam oleo et anitho conditas: sed cum aliis pluribus Medicinis plusquam sexaginta numero in unam quodammodo naturam confusis id quod uult etiam libro de Theriaca ad Pisonem sæpius a nobis allegato Gal. tantam habere contra omnia uenena: sed præcipue Viperæ potestatem. Quare ut ad Trociscos theriacos: a quibus nostra capit disputatio reuertamur: quum non haberent ipsi maiorem quam Carnes Viperinæ: a quibus sola similitudine superabundat contra Venena efficaciam. Si quidem hæc non ad uim Carnium augendam: sed potius ad Trociscorum formationem est superaddita: non sunt iidem Trocisci ab utilitate quam ferunt: sed potius ab ea quæ in ipsis continetur: fera græco uocabulo Theriaci cognominati. Alioquin occurreret quaestio cur non et Carnes ipsæ per se Theriacæ dicerentur. Quæ quidem quaestio illis est insolubilis: qui solam eius nominis causam assignant utili-

ratem: nobis autem facillima: qui nō usum: sed potius id quod continetur assignamus. Carnes si quē Viperinæ non se ipsas continent: sed potius in alteris continentur. Iccirco non consuevere medici carnes Theriacas: sicuti Troiscos Theriacos: et sales quoque Theriacos: qui et ipsi ex carnibus Viperinis quibusdam aliis additis cōficiunt: appellare. Quod si quis sprete loquendi cōsuetudine Viperæ carnes uelit etiam Theriacas nominare: sciat se nihilo plus quā Viperinas significaturū: uel saltem usurum uocabulo ualde generali omnē medicinā: quæ quo uis modo possit contra aliqua uenena prodesse: significante. Ne autem multum ex nominis ambiguitate laboremus: sciendum est tres esse (ut antea diximus) Antidotorū species. unam: quæ ualet contra Pharmaca mortifera: quæ scilicet uel per cibum: uel per potionem assumpta hominem interimūt. Alterā: quæ prodest contra morsus quorūdam Animalium uenentorum: ueluti Canis rabidi: Scorpionis: Phalangiorum: et Viperarum: et tales Antidotos (ut inquit Gal. suo de Antidotis libro) Medici iuniores: quorum unus fuit Asclepiades: soliti erāt Medicamenta Theriaca nominare. Tertia Antidotorū species est: quæ morbis ex uictu prauo contractis auxiliatur. Si qua uero Antidotus: ut illa: quam instituit Andromachus: omnibus malis (quæ diximus) opitulatur:

Tres Antidotorū species.

hæc nō Theriacum Pharmacum: sed Theriaca simpliciter nominatur. Quo circa Gal. quum eodē de Antidotis libro de multis Antidotis faciat mentionē quæ contra medicamēta mortifera et morsus uentorū animalium mire proficiunt: sicuti de Mithridate Athanasia ambrosia Philippi Macedōis: et Antidoto ex sanguinibus: et altera ex sinco nuncupata: nullā tamē ex his putat Theriacæ nomine insigniendā sed tantum Andromachi compositionē: quā non Medicinā Theriacā: sed Theriacā simpliciter nominat. Si uero Arabes et quidam latini plusquā oporteat: aliquando Arabibus credentes fufius utuntur hoc nomine Theriaca. Nos in græco uocabulo maiore Græcis auctoribus fidē adhibendā iudicamus. Quāquā et ipsi Arabes (si ea quæ diximus supra de Theriaca Antiochi: de Theriaca Diatesaron: et Alio Theriaca Rusticorū memoria repetāt) facile possunt in unā cū Græcis concordia reuocari. Et si enī secūdo Canonis capite de Squilla Auic. dicat quod Theriaca uenenosis: et de Opoponaco pariter quod cum Aristologia ad puncturas bibitum est Theriaca: et similiter eius succus. Idem tamen Auic. fatetur eodē in libro impropriā esse locutionē quā simpliciter Theriaca Medicinā Theriaca dicitur: Quoniā (ut inquit) non mē Theriacæ dignius attribuitur medicinis artificia: id est: Compositis: et nomē Bezaar singulariter.

Differentia inter pharmacū Theriacū et Theriacā simpliciter.

Maior in Græco uocabulo Græcis fides quā Arabibus adhibenda.

Impropria locutio quum simplex medicina Theriaca nominant auctore Auicenna.

Bezaar apud Arabes idem quod Alexipharmacum apud græcos.

Asclepiades Medicus.

Nicolus Florentinus non recte de Bezaar et theriaca determinat.

ribus cadentibus secundum naturam. Licet alias idē Auic. Bezaar cum Theriaca uideatur confundere: scribens in hunc modum. Albezaar et Theriaca sūt omnes medicinæ/ quarum proprietas est/ ut conferuent sanitatem: et uirtutem ī spiritu/ ut expellat nocumentum ueneni a se. Mihi uero uidetur nomen Bezaar apud Arabes significare idem: quod apud Græcos Alexipharmacum: quod est uocabulum generale ad omnia remedia: siue contra morsus aīaliū uenenosorum/ siue contra uenena mortifera/ sicuti aconitum/ argentum uiuum/ atq; similia/ quæ uel p cibos/ uel potiones nostris corporibus inferuntur. Pharmacum autem Theriacum/ seu medicina Theriacalis (ut medici iuniores loquuntur) tantū ad morsus Serpentum (ut supra diximus) ex Asclepiadis medici autoritate accommodatur. Quod etiam ipsum indicat nomen a Theriis: id est/ animalibus uenenosus deriuatum. Simpliciter autem Theriacam Galenus (ut diximus) nominat solam Andromachi compositionem. Quare (ut opinor) Nicolus Florentinus non satis recte de eisdem nominibus Libro quarto capite de medicinis Bezaaralibus determinauit/ scribens hæc uerba. Videre potes q̄ ista duo nomina Bezaar et Theriaca tripliciter possunt sumi (ut inquit Serapio in simplicibus capite de lapide Bezaar) uno modo largissime pro omni Medicina principaliter

paliter: uel secundo faciente ad liberationem a no ad earū mor-
nenis. Alio modo large pro medicinis Bezaaralibū sus proficiat.
supradictis: et tertio modo stricte: uerbi gratia. Theriaca pro Theriaca ipsa: quæ est una Cōfectio dicta Theriaca magna/ uel liberans/ et dicitur Theriaca Galeni: et est illa: in qua igreditur Caro Tiri: et nō propterea (ut multi accidunt) uocata est Theriaca. Immo propter suæ uirtutis Theriacalis excellentiā nomen generis sortita est: et suo nomine meruit appellari: et est de qua intelligitur: quum absolute profertur: et consimiliter Bezaar stricte sumptum dicitur de quodam lapide qui præ excellentia suæ Bezaaralis uirtutis nomine generis consimiliter uocatus est. Hæc quidem Nicolus: ex quibus uerbis apparet ipsum quoq; ista duo nomina Bezaar siue Alexipharmacum cum Theriaca confundere. Quum tamen Bezaar apud Arabes: sicuti Alexipharmacum apud Græcos sit tam medicina simplex q̄ etiam composita. Theriaca autem tantum composita: et non quæcunq; sed quam Andromachus dicitur composuisse. Quare neq; largissima: neq; larga acceptio Theriacæ apud ipsum recta est. Tertia uero arctissima: et ipsa ob id potest improbari: quoniam Theriaca ita accepta non est Gal. Theriaca: sed Andromachi potius. Videtur autem Nicolus nimium Auicennæ Nicolus nimis falso Galenū calumniandi credidisse: q̄ frustra An- um credidit

andromachi Antidotum quædam addēdo : et quædā
 strahendo cōmutasset: nulla uidelicet ductus ne-
 cessitate/ sed solū ut eiusdē Antidoti sibi titulū usur-
 paret. Quū tamē Galenus in suis omnibus de The-
 riaca Antidotis tractatibusq; maxime probet An-
 dromachi cōpositionē: et eā solā (ut sæpe diximus)
 nominet Theriacā: tanq̄ omnium aliarum Antido-
 torū utilitates cōplectentē: atq; iō ubiq; illā seruare
 studeat icorruptā. Quod uero etiā Niculus illos re-
 præhēdit: q Gal. Theriacā ide dictā putāt: q̄ ex Ti-
 ri carne conficiat. Forte melius illos repræhendisset/
 qui uerū Tirū non agnouerunt. Non animaduertit
 animaduertit tit autem uir iste alioquin Gal. doctrinæ studiosus/
 se male Gale- se principi Medicorum homini nō minus litteratu-
 nū repræhen- ra: q̄ etiam Medicinæ arte conspicuo imputare: q̄
 dere. male sui Antidoti nomē fuerit interpretatus: et eius
 Error Nicoli ignorauerit significationem. Vt autem hic Nicoli
 et aliorum exi error: et aliorum idem existimantium euidentius
 stīmatiū The apparet: subiiciā Galeni uerba: quæ libro de The-
 riacā non a fe riaca ad Pisonem ita de eius uocabuli scribit etymo-
 ris hoc est Vi logia: Quia uir iste Andromachus. s. (de eo enī sta-
 peris q̄ sūt ex tim antea locutus erat) miscere Pharmaco Theria:
 ferarū genere id est: Viperas: quæ sunt ex genere ferarum ueneno
 dictā quas in sarū: excogitauit: nō solum quoniā ad morsus earū
 sua mixtura re bene cōgruit: Theriaca a nobis dicitur: sed quia et
 cipit: sed quia ipsas feras uenenosas Viperas. s. i sua mixtura recipit

propter ambo promptum fit nobis Theriacam no ad earū mor-
 minare. Verum hic error Nicoli: qui tamen (ut uerū sus proficiat.
 fatear) non est error ipsius: sed aliorum sua ætate ce-
 lebris nominis autorum: ex quorum libris accepit:
 forte possit tolerari ob eā: quā uitiatā habemus: ac
 mutilatā librorū Gal. de Theriaca translationē. Gē Gentilis in ex
 tilis autē in expositiōe quinti Canonis Auic. capite positione qu
 de theriacis magnis utrāq; admittit Theriacæ signi- ti Canonis
 ficationē: q̄ uidelicet dicať ab effectu suo cōtra Ser- Auicennæ.
 pentes: et alias Medicinas uenenosas: et a carne Tiri
 nō tū utrāq; in una et eadē Theriaca: sed potius di
 uersis. Ita. n. capite antedicto de Theriacæ noīe scri
 bit. Quum nomē Theriacæ sumit ab effectu: quia
 est cōformis uenenis: Imponitur omnibus medici-
 nis cōferētibus ad Venena: et ad difficiles passiones:
 et dicuntur medicinæ Theriacales: siue simplices: siue
 cōpositæ: sicuti Alliū uocat Theriaca Rusticorū a
 Galeno. xii. Therapeuticæ: et Pira Theriaca Fūgo-
 rū: et sic de multis: et sic dicit Tiriaca Diatesarō: in
 qua nō intrat Caro Tiri: et hoc mō sūmit nomen
 Tiriacalis Auic. de uiribus Cordis et secūdo Cano-
 nis cap. xx. Cū autē hoc nomē summitur a carnibus
 Tiri: cadit solū super Tiriaca illas recipiente: hæc q̄-
 dem Gentilis. Qui si forte interrogaretur quō Pira
 recte dicantur Theriaca fungorum: quum fungi
 non sint Serpentes. Nomen autem Theriacæ sit a

Celebres in arte Medicinæ uiri pueriliter aliquando aberrant: nō solū in noībus: sed etiam ī rebus.

Theriis: id est: Serpentibus deriuatum. Non aliud (ut opinor) ad hoc responderit: nisi quod paulo ante uerba superscripta notauerat ex cuiusdā Arabis Azarangi nomine auctoritate: quod uidelicet Theriaca dicitur: quia confert uenenis Serpentum: et aliarū medicinarum uenenosarum. Hoc enim nomen (ut inquit) habet duas partes. Vnam Tiri: quæ significat Serpentes: alteram ka. quæ significat medicinas uenenosas. Quare propter secundam partem nominis Theriaca quæ est ka. uidetur Azarangi atque Gentili ipsum sequenti Pira recte dici fungorum: qui sunt ueneni Theriacā. Pudet me aliquando quū uideo celebres in arte medicinæ uiros circa medicinalia nomina tam pueriliter aberrare. Quāquā utinam usque ad nomina eorum errata terminarentur: et non etiam in res ipsas uitæ periculosas præcipiterent. Quod in Tiri (sic enim ipsi nominant) carne tam necessaria ad theriacas compositionem Medicina factum usque ad hæc tempora demonstraui. Quantum uero ad Pira attinet: quæ fungorū Theriaca dicuntur: etiam antea declarauimus: Cur Alliu a Galeno Theriaca nominetur. Idem autem de Piris est statuendum: quod uidelicet eatenus fungorū Theriaca nominantur: quatenus eundem habent effectū contra uenenum Boletorum: siue fungorum: quem contra omnia uenena Theriaca. Quod autem idē

Gentilis inquit: quod quando hoc nomē Theriaca sumitur a Carnibus Tiri cadit solum super Theriaca illas recipiente. Forte rationabilius eadem uerba ita protulisset. Cadit super uera theriaca: quæ carnes Vi peræ recipit. Quoniam aliæ compositiones nō sūt ueræ Theriacæ: sed per quandam Metaphoram ita cognominantur. Sed etiam ipsa uera Theriaca non solum a Serpente: quem recipit: dicitur Theriaca: sed etiam ab usu: quem affert contra morsus Serpētum. Quare distinctio Gentilis quod aliqua Theriaca a recepto: aliqua ab effectu tantum nominetur: non est omnino comprobanda: quum nulla sit sine carne Serpentis uera Theriaca: et illa: quæ hanc recipit duplici ratione (ut antea Gal. auctoritate monstraui) Theriaca nuncupatur. Sed forte tam longa de nominibus quæstio magis sit Gramatistis quā Philosophis Medicis ue conueniens. Quoniam (ut inquit Gal. et quodā de simplici Medicina loco et pluribus aliis) nō ex uerborum: sed rerum potius cognitione curatio morborum perficitur. Quia tamē dudum animaduertimus fuisse nos ī libro de Plinii atque aliorum Medicorum erroribus inscripto longis sermonibus super uocabuli Theriaca etymologia a quibusdam Medicis atque leguleis taxatos: coacti fuimus et ipsi nunc primum data nobis occasione ī nostri defensionem fieri uerbosiores. Qua simul etiā

nr.
Aliæ theriacæ nō sunt ueræ theriacæ sola Andromachi est ueraa theriaca.
Distinctio Gentilis dī Theriaca nō est omnino comprobanda.

Auicēnæ interpres excusatur: qui Viperam Tirum (quod Therium dicere debuit) aliquando interpretatur. Hunc autem ipsum interpretem ideo excusandum censuimus: quod putauerimus fuisse errorem Serapionis quod fuit interpretis uitium. Sed quomodo id cuiquam errori tribuimus: quod neque esse errorem iudicauimus? In eo etenim libro de Medicorum erroribus agentes: liberum unicuique relinquimus Serpentem illam: cuius Caro Theriacæ admiscetur: uel Tirum uel Viperam: uel quouis alio liberet nomine appellare. Qua re Medicos iuniores incessuimus: non quod Viperam Tirum aliquando nominent: sed potius quod Tirum putarent a Vipera differentem. Quod Tirum ex Syria usque quereret: quod multo melior in Italia haberetur. Denique quod quod Serpens esset uel Tirus: uel Vipera hactenus uiderentur ignorasse. Non fuit hic error in nomine: sed in re magis. Fingamus. n. Serapionis interpretem fecisse uerum de carne Viperae titulum: et omnes illas: quae carni Tiri tribuuntur facultates fuisse in eadem translatione mutato solo Serpentis nomine Viperae carni contributas. An propterea Medici iuniores ex Serapione sciuisent: quanam aut qualis Serpens Vipera foret: cuius caro tantopere ad usum medicinae commendaretur? non arbitror equidem. Si. n. hoc recta existente uerborum Serapionis translatione scire potuerunt. Cur non aequae idem ex Auic. didicerunt: quod

secundo Canonis etiam scribit carnis Viperinae proprietates insigniores. Cur non pariter ex Dioscoride atque Galeno eadem de carne Echidnae uel Viperae scribitur: quae Serapio de carne Tiri: uel ipso Serapione utrunque auctorem super eiusdem carnis uiribus allegante. Ex qua allegatione facile percipere potuerunt Tirum et Echidnam et Vipera eandem esse Serpentem. Sed quum plerique eorum quid nomen Viperae apud Latinos significaret ignorarent. Neque quod Echidna in graeca: quid Tirus in arabica translatione importaret: potuerunt intelligere. Quare de quo sumus nos in nostra ad Alexandrum Agathimerum de Tiro et Vipera epistola gloriati. De hoc quoque nunciare gloriamur: nos primos fuisse qui decennio ante eandem epistolam editam Tirum et Viperam esse Serpentem: quod uulgo Marassus: aut Scortio nuncupatur docuimus. Quod neque Gentilis: qui tam prolixas atque subtiles scripsit de Theriaca quaestiones antea docuerat. Immo contrarium in suis scriptis nobis insinuauerat: in quibus Tirum ait esse sicco ueneno Serpentem: cuius oculus a Smaragdo: si hunc lapidem intueantur dissipantur. Per Viperas autem non Tirum non specialiter aliquam Serpentis naturam: sed communes tantum Serpentes putat intelligendas. Quare sicubi nos Auicenam notandum censuimus: quod Tirum putauerit a Vipera differentem: fecimus hoc secundum Gentilis (quod aia Auic. reputatur) expositionem. sinuarunt.

nr.

Neque Gentilis: neque aliquis ex recentioribus Medicis ante nos quod eest tirus: aut Vipera docuerunt immo contrarium uero insinuarunt.

Auicenna de-
dit suo expo-
sitori Gentili
errandi occa-
sionem.

Albertus ge-
minum Auic-
cennæ errorem
est imitatus.

Nam quum sensus Auic. ubiq; abstrusi sint: ac qua-
si imperceptibiles propter auctoris: aut saltem inter-
pretis barbaram obscuritatem: non possumus aliter
de Auic. iudicare: q̄ sicuti is: qui inter ipsius expo-
sitores habetur præcipuus: nobis sua expositione sub-
iecerit. Tunc uero nō malam expositionem: sed ip-
sum potius auctorem debemus dānare: quum eidē
malæ expositioni auctor dederit occasionem: quod
liquido uidemus Auic. fecisse in Viperis: quarū mul-
tas species et libro quarto et quinto (ut antea osten-
dimus) numerauit. Quum tamē Vipera sit simplex
species ex Aristotele Nicandro. Dioscor. atq; Gal.
Quos etiam auctores uidetur et ipse Auic. ex parte
secutus: ut quum eam notat in Viperis maris ac fœ-
minæ ex dentibus differentiam: quam etiam Nican-
der atq; Gal. in Vipera simplici specie notauerunt.
Nisi forte Auic. qui Viperam: quæ species est: p̄ ge-
nere posuit: eodem errore peculiarem Viperæ diffe-
rentiam etiam aliis Serpentibus cōmunicauit. Quē
sane geminum Auic. errorē uidetur Albertus libro
xxv. de animalibus imitatus: ubi post factam secūdū
Auic. generis Viperarum in species diuisionem: qua-
rum multas ait esse species alias Alelifatī: alias Quer-
cinas: alias sitire facientes: et reliquas: de quibus se di-
cturum promittit. Postmodum hæc uerba subiun-
git. Adhuc autem Serpētibus accidit magna diuer-
sitas in

sitas in acuitate et hebetudine ueneni secundum se-
xum masculinum et fœmininum: quibus sunt in specie
una. Masculi enim pauciores habent dentes: et plus
ueneni: et acutius uenenum: q̄ fœminæ: et quod di-
citur: q̄ fœminæ deteriores sunt maribus: intelligit
in morfu: in quantum est plurium dētium morsus
earum: hæc quidem Albertus. Forſitan autem non
est in omnibus Serpētibus (ut loqui uidetur Alb.)
id quod dicit uniuersaliter uerum. Sed in una tantū
specie scilicet Vipera. In hac enim Nicand. Diosco.
Gal. et Pau. una testantur q̄ Mares fœminis sunt p̄-
nitiosiores: et fœminæ plures: mares autē pauciores
habent dentes: non quoscunq; tamen (ut etiam cir-
ca initia operis diximus) sed caninos tantum. In ali-
is uero Serpentibus non desunt auctores Arabes: q̄
contrarium asserāt: fœminas scilicet maribus esse pe-
iores. Nam quod ait Alb. hoc intelligendum esse in
morfu propter multitudinem dentium. In morfu
quidem Elephantum: atq; aliarum ferarum: quæ
magnum et aduncos habent dentes esset probabile:
In serpentibus autem non est acceptandum: in qui-
bus non turba uulnerum: quæ ita aliquando sunt
exigua: ut Acus uideat pupugisse: sed uirus potius
maleficum debet attendi: quod potest esse maleficē-
tius: etiam si a paucioribus dentibus imprimatur:
quemadmodum in specie Viperina est experientia

k

De numero
Dentiū ī aīali
bus Aristo.

comprobatū. In aliis autē Serpentū generibus neu-
trū puto satis haberi exploratū: neq; utrū fœminæ
plures habeāt dentes q̄ mares: neq; utrū sint minus
suo ueneno exitiales: Nam de ueneno (ut antea dixi-
mus) sentētiæ medicorū ambigunt. De numero autē
Dentiū uideēt Aristoteles dubitare: q̄ secūdo de histo-
ria aīaliū libro de Dentibus in uariis Aīalibus agens
scribit hæc uerba. Planos ab acutis determināt. qui
canini appellātur: ferme utrorūq; participes sūt: q̄
pe qui īfra latiusculi supra acutiusculi sint. Maribus
dentes plures q̄ fœminis: ut in genere hominū. Oui-
um. Suum. Caprarum patet. In cæteris nullū explo-
ratū est: q̄bus plures. Ex quibus Aristotelis uerbis il-
lud etiam liquere arbitror: quod initio operis cōtra
Aui. diximus aliud esse de Dētibz loqui simplici-
ter: aliud de his: qui Canini appellātur. Nā Caninos
qdē dētes plures esse in Vipera fœmina q̄ ī masculo
Nicand. Gal. et Pau. æginita testantur. De reliquis
autē Serpētibus nihil determinant: sicuti in oībus aīa-
libus Arist. sub dubio relinqt: præterq̄ ī hoīe. Sue.
Oue et Capra. Ad maiorē autē et nostri et interptis
Serapionis: atq; Aui. excusationē p Vipera Tirum
quasi Theriū dicere uoluerit nō ratio interptātis iā
supesse uideēt: ut ē apud Arist. noīe generis licet ali-
quāto pximioris ^{φ105}: scilicet: id est: Serpentis Vi-
peram aliquando intelligi demonstramus. Hæc sūt

Aristoteles
nomine gene-
ris aliquando

huius philosophi libro de historia Animalium secūdo utitur præ-
do uerba. Nunc interiorum ordinem persequemur mine spetiei.
et primū in eo genere: quod sanguine constat: hæc
enim ratione summa genera a cæteris differunt: q̄
hæc sanguinea sunt: illa exanguia sanguine prædita
sunt. Homo et Quadrupedes: quæ Animal ouum
ue pariunt: atq; etiam Aues: Pisces: Cete: et si quid
aliud uacans nomine: quoniam genus non sit: sed
speties simplex in singulis intelligatur: ut Serpēs: ut
Crocodilus. Habet autem hic locus in græco Co-
dice maiorem difficultatem: in quo postrema uerba
ita scribuntur

hoc est: Sed sim-
plex sit speties: ut Serpens: ut Crocodilus. Ne quis
forte arbitretur Aristo. dicere Serpentem: uel Cro-
codilum non esse simplicem spetiem: sed simplicem
spetiem tantū intelligi. Quare remanet integra du-
bitatio: quō uterq; sit simplex spēs. Quū tamē ī ali-
as spēs diuidant. Hanc autē dubitationē Albertus
Aristotelis Paraphastes (licet sit forte plixior: q̄ ut
nomē Paraphæstis mereatur) super horum uerborū
contextu: quæ paulo ante citauimus dissimulauit.
Alterā tamē de Serpēte uideēt alibi uoluisse soluere li-
bro .s. primo capite octauo de diuersitate aīalium:
q̄ sunt penes cōmunia genera ipsorū. Vbi ita scribit
Animalium autem genera præter hæc non magna

genera dicuntur : quia species multas non continent: sed quaedam ex eis simplicia sunt: quae formalem in se non recipiunt diuisionem: et haec sunt species ultimae sicuti homo. Quedam autem per formales differentias diuersos modos: sed non habent propria nomina specierum: quae nota sint nobis. Dehinc paucos post uersus illa uerba subiungit. Adhuc autem genus Serpentum est unum de generibus simplicibus aialium non ideo quod non diuidatur in species: sed quia nomina specierum subalternarum non sunt nobis nota. Tirus

Serpens est simplex genus ut homo secundum Albertum
tamen et Vipera nota sunt nobis. In his quidem uerbis Albertus innuit Serpentem esse simplex genus: sicuti homo: alia tamen ratione: non quia scilicet non diuidatur in species: sed quia illae: in quas diuidatur: uacant nomine: praeter Tirus et Vipera. Talia autem dicere nescio cui minus quam Alberto conueniat: qui praeter Tirus ac Vipera libro. xxv. ubi de Serpentibus agit: tot species Serpentum nominat subalternas: sicuti Aspidem/ Cerastem/ Situlam/ et si quas alias frustra multiplicauit. Sed neque propterea aliquid

Quare simplex Galenus dicitur apud Aristotelem.
dicitur simplex genus / quia speciebus eius subalternis sua desint nomina. Immo secundum Aristotelem. libro primo de historia animalium capite illo unde haec diuisionem simplicis generis uidetur Alb. accepisse contrarium potius apparet. Nam tale genus quod diuidi quidem potest in species: sed nullis nominibus distinctas

simplici opponitur generi: ut simplex genus ibidem accipit Aristoteles. pro simplici scilicet specie: hoc est specialissima: quae in aliis species non diuiditur: ut homo. Haec. n. sunt Aristoteles. loco: ex quo diximus Alb. suam generis simplicis sumpsisse diuisionem/ uerba. Reliquorum animantium genera nulla praeterea ampla intelliguntur. Vnum enim quod plura contineat: nullum est/ sed aut simplex est/ nullis ipsum specificis euarians discriminibus/ ut homo/ aut diuidi quidem potest in species: sed nullis nominibus distinctas. Adhuc si carentia nominum in speciebus faceret generis simplicitatem/ tunc haec non natura/ sed nostro potius arbitrio consisteret. Quum nomina imponantur ad placitum: ut uult Aristoteles. suo de interpretatione libro. Aristoteles. etiam Serpentem non ait esse simplex genus/ sed simplicem speciem. Quare nisi per Serpentem/ aut Vipera/ aut aliquam alteram speciem specialissimam intelligamus / dubitatio proposita erit insolubilis. Quod uero ϕ_{105} : id est: Serpentis nomine apud graecos per quamdam Exochen Vipera intelligatur. Possem multis exemplis apud Nicander/ Opi-
Opianum/ atque Andromachum in Elegis/ quos Nero-
roni Imperatori de Theriaca nuncupauit / ostendere/ nisi uererer de rebus tum ad Philosophum: tum ad
Medicinam praecipue attinentibus scribens/ uideri non
adeo Medicos: quantum Poetas allegare: quoniam

Nicander/ Opi-
anus et andro-
machus in Ele-
gis.

auctores antedicti non soluta : sed numeris astricta
Paulus ex cu oratione scripserunt. Quare unum tantum ex Pau-
ius uerbis recē lo medico nobilissimo exemplum sat erit in mediū
tiores Medici adducere: quod Medicis non erit inutile: quoniam
possūt admo uel hoc uno exemplo cōmonebuntur: quot passim
neri quot sūt sint in Auicennæ libris errores. Docet Paulus com-
in Auicennæ ponere medicamen ad strumas: quas uulgo Scrofu-
scriptis erro- las appellamus: in hunc modū: Serpentē mortuū in
res. ollam concito illitam Gypso: et da ad comburendū
in fornace: ac Serpētis cinerē misce æquali portione
cum feno græco: mox cum melle confice : et utere.
Hoc idem medicamentū (ut inspicere licet) ex Paulo
acceptū: sed aliqua in parte (ut solet) deprauatū: ita
Auic. notauit. Sumatur Serpēs mortuus: et proiicia-
tur in uas lutuatum luto sapientiæ : et dimittatur ī
furno de lateribus: deinde cōficiatur cū æquali quā-
titate sui aceti permixti cū melle secundū medietatē.
Hæc quidē Auic. qui pro Gypso male lutum sapiē-
tiæ posuit: quod non est Gypsum: ut cōstat ex Di-
ni in hæc uerba expositione. Quam tamen Dini ex-
positionē. Nos nō improbamus . Sed alterā potius
in qua scribit Serpētes in cōmuni ex auctorū : quos
tamen nō allegat opinione habere proprietatem: ut
nō pmittant augeri scrofulas. Ego autem puto per
Serpentē apud Paulum et Auicennā etiam: qui idē
medicamentum accepit a Paulo: debere intelligi: nō

Altera Dini
expositio im-
probatur.

quācunq; Serpentem: sed Viperam magis: quæ (ut
testatur Dioscorides) strumas : seu Scrofulas augeri
prohibet. Verum quātum ad hoc attinet error Di-
ni expositoris proprius potest existimari . Alter ue-
ro est ipsius Auic. qui dicit Serpentem in furno assā-
tam debere permisceri cū æqualitate sui aceti . Quū
tamen apud Paulum non fiat de aceto mentio: sed
Cinere potius: qui ex Serpentis assatione in fornā-
ce relinquitur : Qui etiam Cinis secundum ipsum
debet non cum aceto: sed cum feno græco æquali
portiōe misceri: et demū cum melle confici . Quare
quū nesciret Dinus Auic. expositor diuinare quod
nā esset Serpētis acetū: hūc Scrupulū intactū de idu-
stria prætermisit. Clarius tamen de hoc aceto Serpē-
tis Auic. secundo canonis cap. de Serpente locutus
est: ubi ita scribit . Quum cutis eius scilicet Serpen-
tis (de Serpente enim loquitur) in uino coquitur et
distillatur in aurem: sedat dolorem eius / et colluitur
os ex aceto / in quo cutis eius decoquitur / ad dolo-
rem dentis . Verum quia medicamentum est Pauli
non acetum / sed cinerem potius accipi præcipien-
tis . Rectius puto idem medicamentum ex cinere et
melle cum feno græco (ut diximus) confici / quan-
do et apud Auicennā. Serpens mortuus non in aceto
decoquitur / sed in furno de lateribus (ut ex uer-
bis eius apparuit) quæ potius Serpētis assationē / q̄

Error Auicen-
næ.

Auicenna secū-
do canonis

Error Dini
ex errore Aui
cēnæ emana-
uit.

acetum uel aliud aliquid nobis insinuāt. Quē autē
dixi proprium esse Dini Auic. expositoris errorem:
forte poteramus ipsi Auic. in primis ascribere. Ipse
enim est qui secundo canonis capite de Serpēte (eā
de qua diximus Viperæ carnis ad prohibendum au-
geri scrofulas facultatem) nō Viperæ Serpēti spetiali
sed potius Serpētibus in cōmuni uidetur assignare:
Quanquā nō unā tātum Viperæ proprietatē / sed
plures alias eodem capite Serpēti simplicitet Auicē.
ascribat / ut quum statim ab initio scribit / q̄ ex Ser-
pēte coctum cum aqua / sale / et acceto administrat /
et additur ei quādoq; oleum / et administratur eius
sal / qui est in uirtute carnis. Hæc autem Dios. Gal.
et Pau. et Pli. apud nos nō de omni Serpētis spetie
sed tātum de Vipera tradiderūt / ex cuius carne salē
(quem diximus) a Græcis Theriacum / a latinis autē
Viperinum nominatum cōfici docuerūt / habētem
æqualem (ut inquit Auic.) cum Viperina carne po-
testatem. Sal autem huiusmodi / sicuti et Trocisci
Theriaci / ex Vipera tātū fit. Quare nō recte Auic.
quod unius ē Serpētis spetiei peculiare / id omnibus
tribuit. Nam q̄ de Serpēte in uniuersum et non de
aliqua eius spetie statim ab initio loquatur: eiusdem
Auic. indicāt uerba quæ sequūtur ita se habētia. Nos
uero Serpētum spēs libro quarto dicemus (quasi ha-
ctenus fuerit de Serpēte i cōmuni locutus) et carne
eorum

Auicēna qd̄
unius Serpen-
tis speciei est
peculiare om-
nibus tribuit.

eorum quātum ad usum Medicinæ pertinet. Libro
autem postmodum quarto singulas eorum speties
sit distincturus. Demū omnia uerba: quæ deinceps
hoc capite de Serpentis carne subiungit: ut q̄ exic-
catio eius est fortis: sed calefactio non uehemens: et
omnes deniq; effectus ac proprietates: quæ sub eodē
uerborum contextu de Serpente communiter acce-
pto ab Auic. referuntur: sunt quæ a Dioscor. Gal.
Pau. et Pli. pariter solum de Vipera cōmemoratur.
Circa tamen finem eiusdem capituli Galenum Auic.
citatur: non de Serpente simpliciter: sed de Vipera ita
scribentem. Quod quando accipiūtur fila plurima:
et proprie tincta ex sanguine muricis: et strangulat
eis Vipera: et inuoluitur unum eorum in circuitu
colli habentis apostemata uuæ et Gutturis: apparet
ex eo iuuamentum maximum et mirabile. Ex qua
quidem citatione merito quispiam possit suspicari
Auic. in hoc secundi canonis capite: sicuti in quarto
et quinto libro Viperam non pro spetie simplici:
sed pro genere potius ad multos Serpentes commu-
ni posuisse: quum tam de Serpente: q̄ etiam de Vi-
pera indiscrete loquatur. Vnde nō paruus fiet in ar-
tis operibus error. Si medici ducti Auic. auctoritate
æque cuiuslibet Serpentis alterius: sicuti Viperæ car-
ne tum ad Scrophulas: tum ad alias etiam utantur
ægritudines. Quando uel Dinum tam celebris no-

Error Dini.

L

minis medicum lapsum hoc errore deprehēdimus
 in ea: quam supra notauimus: uerborū Auic. exposi-
 tione. Et hæc quidē de erroribus tū Auicē. tū Dini
 eius expositoris circa medicamenta sint obiter a no-
 bis explanata nullam uolentibus: ut sumus circa ope-
 ris initia præfati: iuuandæ uitæ prætermittere occa-
 sionem. Nullus autem est error apud Auic. qui pro
 Auicē. ppter magnā uiri hæc ætate auctoritatem non sit ho-
 minū salutis periculosus. Tunc uero etiam periculo-
 sior quā de medicinis agitur: quæ ex Serpētib; as-
 sumantur: possunt non sine periculo iudicari: nedū
 ubi cōtingit circa ipsas delinquere: Quā si uolumus
 illū: cui sæculum nostrum dedit in medicina prin-
 cipatū: a tāto errore defendere: dicere oportet et ip-
 sum capite secundi canonis antedicto per nomē Ser-
 pentis Viperam spetialem Serpētem intellexisse. Sed
 hoc est quod dudū probare intendebamus: Viperā
 apud Medicos: sicuti apud Philosophos nomē ge-
 neris aliquando significari. At neq; alter apud Ari-
 stotelē Scrupulus est silētio prætereundis: quō uide-
 licet Crocodilus sit simplex speties: in quo Albertus
 Aristoteli manifeste cōtradixit. Nam licet proprio
 in loco dubitationem: quæ super hoc animali etiam
 oriri poterat (ut antea diximus) Albertus dissimula-
 uerit: paulo tamen post secundo itidem de historia
 animalium libro: ubi Arist. de duobus loquitur Cro-

Omnes error
 Auicē. ppter
 magnā hoīs
 auctoritatem
 est uitæ huma-
 næ piculosus.

Alter Scrupu-
 lus apud Ari-
 stotelem. An
 Crocodilus
 sit speties sim-
 plex.

codilis in hac natura cōmunicantibus: q̄ unum sim-
 plicem habent uentrem aut Canino: aut suillo simi-
 lem oblitus (ut uidetur) priorum uerborum Aristo.
 Quibus Crocodilum esse simplicē spetiem pronun-
 ciauerat. Quum postea uideret eundem Aristotelē
 (loco quo diximus) utrunq; Crocodilū nominare:
 putauit ipsum per utrunq; Crocodilū duas Croco-
 dili spēs intelligere: Quarum altera uocatur arabicæ
 tencea: altera hardum. Genus autē ipsum Tefarach.
 Nescio autem quomodo Tencea possit esse species
 Crocodili: quum id illi desit: quod maxime specifi-
 cat: Crocodilum scilicet mouere mandibulam infe-
 riorem: ut de Tencea Libro. xxiiii. etiam Albertus
 testificatur: et nos postea auctoritate Aristo. sumus
 demonstraturi: q̄ hanc mouendi mandibulam in-
 feriolem proprietatem uni tantum inter omnia ani-
 malia tribuit spetiei: quæ Crocodilus simpliciter: uel
 Crocodilus fluuiatilis nominatur. Ego itaq; existi-
 mo Aristo. (nisi uelimus ipsum sibi ipsi in eodem
 libro repugnare) per utrunq; Crocodilum loco quo
 diximus: intelligere fluuiatilem atq; terrestrem: qui
 licet in uentre conueniant suillo: aut Canino si-
 mili: in multis tamen aliis naturæ proprietatibus:
 Sed præcipue magnitudine discrepant. Et quod ma-
 xime naturam Crocodilinam (ut diximus paulo an-
 te) specificat: mouere scilicet mandibulam inferiore

Aristoteles p/ hoc soli inest fluuiatili Crocodilo auctore Aristo.
 mo d̄ historia primo d̄ historia animalium libro: et Plinio quoq;
 animalium Libro octauo de naturali historia: ubi unam t̄atum
 Plinius libro nominat sp̄tiem Crocodili: cui hanc tribuit mouē
 octauo de na di mandibulam inferiorem proprietatē: licet postea
 turali historia libro uigesimo: ubi uult distiguere medicinas: quæ
 partim habentur ex Crocodillo fluuiatili: partim ex
 terrestri: duo dicat esse genera Crocodilorū: alterū
 aquatile: alterum terrestre: in quo eatenus est Plini-
 us audiendus: quatenus uelit utrunq; esse proprii ge-
 neris Crocodilum: et non sub uno et eodem gene-
 re proximo: quod Crocodilus nominetur: duas spe-
 ties alteram terrestrem: alteram fluuiatilem contine-
 ri. Nam sicuti Equus fluuiatilis æquiuoce equus no-
 minatur: et Canis marinus non est uerus Canis: sed
 per quandam similitudinem Canis appellatur. Ita
 et Crocodilus terrestris dicitur Crocodilus. Quāq;
 neq; ille Canis simpliciter: neq; hic Crocodilus sim-
 pliciter nuncupentur: sed hoc totum marinus Ca-
 nis et terrestris Crocodilus. Sicuti Scincus ppter eā
 dem quam cōtinet Crocodili fluuiatilis similationē
 solum Crocodilus terrestris nominatur: Et est (ut i-
 quit Diosc.) p̄prii generis Crocodilus. Plinius quo-
 q; eundem Scincum libro. xxviii. dici a quibusdam
 terrestrem Crocodilum testificatur. Quē tamē ipse
 Libro octauo non Crocodilum esse dixit: sed tantū

Scincus ē sui
 generis Cro-
 codilus secun-
 dū Dioscori-
 dem.

similem Crocodilo. Quo circa Galenus libro unde Galenus de
 cimo de simplici medicina: ubi de stercore Crocodi stercore Cro-
 li terrestris uerba facit: in hunc modum exorsus est. codili terre-
 Terrestrium autem Crocodilorum horum paruo- stris.
 rumq; et humi repentium stercus et reliqua. Quasi
 ex hoc modo loquendi nobis uoluerit Gal. signifi-
 care Crocodilos terrestres non esse ueros Crocodi-
 los: sed tantum paruos et humi repētes Crocodilos.
 Sicuti Pigmæi non sunt homines proprie: sed tātū
 hominibus figura similes. In reliquis autem (ut etiā
 uult Alb.) brutis animalibus ad numerandi. Plinius
 etiam (libro quo diximus. xxviii. dicit terrestrē Cro-
 codilum esse quidem fluuiatili similem: multum ta-
 men infra magnitudinem eius. Et eadem scribit de
 excrementis Crocodili terrestris. Quæ etiam Gale-
 nus de stercore paruorum et humi repentium Cro-
 codilorum: q; uidelicet morbos omnes tollit: quo-
 rum natura serpit in facie: nitoremq; reddit. Lenti-
 ginesq; tollit: ac Varos: omnesq; maculas. Est tamē
 hic locus apud Pli. (quātūuis tot passum ferulas) de-
 prauatus: quem si ego data ex Galeni uerbis occasio
 ne castigauero: neq; multum abscedam a proposito
 ostendens Gal. et Pli. eadem de Crocodili terrestris
 natura scribentes: et simul ob hoc fortassis litteratis
 quibusdam Plinii studiosis gratificabor. Verba qui-
 dem Plinii in his: qui habentur impressi codicibus

Locus apud
 Pliniū depra-
 uatus.

ita de Crocodilo terrestri scripta iueniuntur: et ita a Sipontino in Cornucopiis allegant. Alter. s. Crocodilus terrestris illi fluuiatili similis multū infra magnitudinē in terra tantum odoratissimisq; floribus uiuit: ob id intestina eius diligēter exquiruntur: iucūdo nidore referta: Crocodileam uocant: oculorum uitiiis utilissimā: cum porri succo inunctam: et cōtra suffusiones: uel Caligines. Illita quoq; ex oleo cypri no molestias in facie nascentes tollit: ex aqua uero morbos omnes: quorum natura serpit ī facie. Nitoremq; reddit: Lentigines tollit: ac Varros: omnesq; maculas. Ego autem non intestina: sed excrementa legendum puto: et cōsequēter reliqua quæ sequunt Crocodileā uidelicet et utilissimam quemadmodū latinitas exigit. Neq; n. sunt intestina: quæ propter uires a Plinio numeratas expetuntur. Sed excrementa magis: quibus etiā Galenus dicit Delitias mulierū fecisse pretium: quoniā ipsis nō suffecere tot alia ad illustrandam ac poliendam faciem medicamenta: nisi etiam ad eūdem effectum animalium Stercoribus uterentur. Quod si quis omnino Codicem ad litteram uelit tueri: et intestina legere: non excrementa: tunc nihilominus fateri oportebit eadem intestina non propter se exquiri: sed propter excremēta: quæ in ipsis continentur: et per nidorē rem ipsam odoratam intelligere: fiet necessarium. Quam postea sub/

iungit Plinius Crocodileā uocari. Neq; uero admodum est admirādum Stercus eius anialis esse odoratum: quod odoratissimis floribus uiuit. Ita. n. natura fert: ut excremēta eius odorem sapiant: cuius sunt excrementa. Hæc autem de Crocodilis sint ex superabundanti huic operi a nobis inserta probare uolentibus contra Albertum Crocodilum nō esse genus ut ipse existimat: sed simplicem spetiem: quemadmodum Aristo. sentit: quæ tamen probatio non fuit extra totum operis institutum: in quo nō solum de Dipsade: sed pluribus aliis Serpentibus tractare intendebamus: cum quibus Crocodilum morfu uenenato conuenit: ut medici testantur: qui de eo inter alia animalia suo ueneno homini noxia meminere: licet Aristoteles libro septimo de historia animalium contrarium uideatur sentire id uirus homini tantum non obesse / cæteris animalibus exitiale. Sic enim libro allegato Theodoro interprete scribit. Canes tribus laborant morbis Rabie. Angina. Podagra facit Rabies furorem / et quæ momorderint omnia rabiunt excepto homine. Hic autem locus magnas contentiones inter me et quosdam grāmaticos et medicos illis fauentes excitauit. Si quidem ego primus fui / qui locū hunc apud Aristotelē esse mendosum / et omnino castigandum iudicauī parua tamen litura una tantum aut altera littera com/

mutata $\pi\epsilon\lambda\upsilon$ scilicet legendo pro $\pi\lambda\upsilon$ ita ut prius homine non excepto homine fuerit interpretandū siquidem hominem morsum a Cane rabido nulate nus rabire est in propatulo falsum. Tardius autem quā reliqua animalia eodem morsu tacta in rabiem incidere longa disertatione contra antea dictos Grammaticos Medicosque probavi amplissimo in Ecclesia Romana Cardinali Alexandro Pharnesi nuncupata. Quāuis autē hęc Græci codicis castigatio a me primum excogitata: plurimam habeat probabilitatē quoniam ei non minus ratio quā experientia cōsentit non tamen ita illi confido: ut pro firma sentētia habendam iudicem/quin ea primum publicata omnes litteratos et egregie eruditos admonui/ si quid melius possēt cogitare/ quo fidē græci Codicis et Theodori translationem tuerentur se non minus mihi quā Theodori manibus placituros. Ego quoque ut hoc ipsum agerem/ ut Græcā scripturā scilicet et Theodori translationem retinerem sapius laboravi/ et varios modos/ quibus id fieri posset/ excogitavi. Vnus autem inter ceteros probabilior occurrebat. Si talē sensum uerbis Arist. siue græcis/ siue latinis accōmodaremus. Non ideo hominem excipi/ quia nullus homo rabiatur/ sed quia non omnis/ quasi speties humana habebat hęc præceteris prærogatiuam / quod aliqui in ea sunt tali natura præditi / ut etiam a Cane

rabido

rabido morsu non tamen rabiunt: quod nulli alii animalium generi natura concessit. Omnia enim (si Aristoteli credimus) quæcunque Canis rabiosus momorderit: rabiunt: præter hominem. Quosdam autē homines esse: qui morsu a Cane rabioso non rabiūt indicio sunt Pssylli in Lybia: Marfi in Italia: qui ita Canis rabidi: sicuti Serpentium uenenum non sentiunt: et quod magis mirere hanc eandem securitatē quodam Cantamine: quod Zurmare uocāt: se aliis hominibus largiri posse promittunt. Ex Rufi etiā scriptis ac possidonii habetur historia quendam philosophum morsum a Cane rabido tam cōstanti fuisse animo ac stabili sapientia: ut suam in hoc firmauerit opinionē nullum posse esse Cani cum balneo commertium: quæuis in eo sibi repræsentaretur: sicuti et aliis: qui ex eodem morsu aquarum formidine capiuntur: putantes se in illis uidere Canē: atque ita Philosophum ea mentis perseuerantia fuisse seruatum. Sed quid uetat etiā alios homines: siue philosophos siue non philosophos simili tamen ratiocinio posse saluari: quæ ratiocinandi facultas cum omnino brutis desit. Nil mirum si bruta omnia: quæ Canis rabidus momorderit: rabiunt: et ex rabie intereūt (ut inquit Aristoteles.) Homo autem qui suæ mentis cōpos est: aliquando non sine magno tamen periculo euadit. Talē sensum uerbis Aristotelis: de cuius opi-

M

nione disputamus: debere tribui. Suadet etiam Iulius Pollux sui libri: quod Onomasticum inscribitur uolumine quinto: ubi uidetur hunc locum Arist. de Canum morbis uoluisse interpretari: uel ut melius græce dixerim παραφράζειν. Sic. n. scribit. Morbi Canum tres sunt, Rabies. Podagra. Angina. Rabies cum difficultate sanatur, Podagra omnino insanabilis est. Angina agit ad mortem. Quodcunque autem Canis rabiosus momorderit: iterit. Solus homo non sine periculo euadit: hæc Iulius Pollux. Cuius uerba si uolumus cum his quæ scribit Arist. de Canibus conuenire: talem habent intellectum: ex omni genere Animalium solam esse humanam spetiem: in qua nonnulli aliquando morfi a Cane rabido neque rabiunt: neque ex rabie intereant. Aliud autem quodcumque Animal ex eodem morfu rabie iterire: cuius rei causa esse potest maior inter hominem et brutum quam inter brutum et brutum naturæ dissidentia. Cui rationi etiam prior nostra Codicis castigatio nitebatur: in qua non præter dictionem exceptiuam sed prius aduerbium temporis legendum censebamus. Modus autem paulo ante tactus: nihil de graeca scriptura mutat: et Theodori seruat translationem. Verum neque hic caret omnino lite ac controuersia. Quis enim ausit affirmare: non reperiri aliquod aliud ab homine animal: quod propter suæ temperaturæ re

pugnantiam æque atque homo rabiem caninam quandoque non sentiat: quantumuis morsum Canis rabiosi perpeffum? Nicolaus sane Florétinus grauissimæ auctoritatis Medicus testatur de quodam Cane rabioso qui iuuenem a se morsum perduxit ad rabiem: et tandem ad mortem. Anserem tamen cui cutem Canis idem cum magno profluo sanguinis dentibus dilaniauerat: nullo alio malo præterquam uulnere affecit. Iam legentes æstiment quot habeat hic locus apud Aristotelem difficultates: quas non animaduertentes quidam amici nostri uisi sunt sibi ipsis magnum de nobis Triumphum retulisse: nostra improbata (ut ipsi putarunt) castigatione: et noua excogitata ratione non ex Aristotelica sumpta disciplina (ut profitebantur) sed ex grammatica: quoniam aliunde non poterant: frustra conquisita. At qui nostra prima castigatio Codicis omnia illa euitat incommoda in quæ uerba Aristot. (si ita scripsit) ut in omnibus fere græcis Codicibus scripta inueniuntur: incurrunt. Neque enim est necessarium secundum ipsam omnia bruta nullo excepto rabire: quæ Canis rabiosus momorderit: sed si rabierint: prius homine rabire propter causam superius adductam: propter quam etiam facilius contagium patiuntur: et pereunt. Sed de his satis (ut dixi) longo opere amplissimo: eidemque doctissimo sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali Alexã

dro pharnesi pridem dedicato differuimus . Iam tē-
pus adest/ut huic nouo operi finē imponamus/ne si
ulterius progrediatur/uerum Dipsadis titulum ha-
buisse uideatur/ut quod non minorem nimia proli-
xitate sitim lecturis/ q̄ suo ueneno tactis Serpens/ sit
allaturum. Vnum tantum uidetur superesse ut si ti-
bi libuerit Lucretia Borgia/ rerum in naturæ contē-
platione mirabilium diligens perscrutatrix pictura
Dipsadem representari eius imaginem tuæ amplitu-
dini breuibus circūscribamus. Dipsas est Serpēs Vi-
pera nostra minor . Quidam tamen cubitalem esse
tradunt/angustiore q̄ Viperæ Capite . Cauda exte-
nuata/in partibus postremis Lurida. Reliquum cor-
pus maculis rufescentibus uariata. Serpentibus hu-
ius uis atq; natura satis ex supradictis innotuit.

NICOLAI LEO NICENI DE TI-
RO SEV VIPERA/ AD PRAE-
STANTEM MEDICVM ALE-
XANDRVM AGATHIME-
RVM VENETVM
EPISTOLA.

Ferandus nostra ætate chirurgus insignis
Quum nuper Venetiis Ferrariã rediisset
mihi plurimã tuo nomine salutem est im-
partitus / multaq; mihi de te / ut de amico et com-
pate charissimo/atq; olim discipulo dilectissimo cu-
riosius percunctanti/ea retulit: quæ mihi ingentem
uoluptatem attulerunt : te scilicet medicinæ artem
cum summa laude in patria exercere:atq; ob id ma-
xime probari: q; in eiusdem artis operibus non uul-
gares iuniorum medicorum opiniones : sed proba-
tissimos quosq; ex antiquis/sicuti Hippocratem et
Galenum præcipue sequacis/ac contra aliter sentien-
tes eorūdem sectas auctorum: placitaq; constantis-
me tuearis . Nouissime autem orta inter medicos ue-
netos/ uiros sane excellentes de Theriaces compo-
sitione dubitatione te unum fuisse idem mihi Feran-
dus asseruit . Qui uulgatam de Tiro Serpente ex si-
ria aduecto opinionem fortiter oppugnaris : et pro
Tiro Serpente peregrino Viperam siue Marassium

Italiae familiarem debere recipi acerrima disputatio-
ne contenderis. Addiditque te sapius optasse me ei-
dem disputationi affuisse. Sed quoniam illud non
contigit me insuper tuo nomine rogavit ut quas
super ea opinione quam me sapius Ferrariæ proba-
tem audiisti: quamque tu uerissimam iudicas: habeo
rationes in libro etiam de erroribus Plinii atque alio-
rum medicorum a me breuiter atque succincte perstri-
ctas tibi pleniori oratione exararem: et fortius etiam
quam ibi fecerim meam super eadem re sententiam
confirmarem. Faciam equidem quod petis lubens:
quamuis sciam opus esse arduum atque difficile. Quum
id scripturus sim quod summe auctoritatis in medi-
cina uiris: et multorum quoque opinioni non parum
aduersari uideatur. Sed neque uereri debemus contra
illos ueritatem defendere: qui in suis libris ita pronun-
ciarunt. Quicumque alteri contradicit: si pro uero tu-
endo id faciat: omnis culpae immunem haberi oport-
ere: neque etiam rude uulgus tanti est faciendum: ut
quod sit uitae summopere necessarium: quoniam sit illi-
minus plausibile propterea reticeamus quum praeser-
tim non trutinæ populari: sed doctorum iudicio no-
stra subiiciamus. Tiram Serpentem esse a Vipera di-
uersum Auicenna arabs quinto sui libri de medici-
na uolumine uidetur existimasse. Siquidem in uari-
is Theriaces descriptionibus aliquando trociscos Tiri:

aliquando Trociscos ex Viperis recipi praecepit / ut
plures magni in medicina nominis Medici iuniores
Auicennae (ut arbitror) auctoritatem secuti / alios esse
trociscos ex Viperis / alios ex Tiro crediderint. Genti-
lis quoque eiusdem Auicennae expositor Viperam apud
hunc auctorem non Tirum / non unam aliquam spe-
tialem Serpentis naturam: sed pluribus generibus /
seu speciebus communem interpretatur. Haec enim
sunt Gentilis super Auicennae librum: quem diximus
uerba: ut apparet: Vipera sumitur pro communibus
Serpentibus / non pro illis: quae caput masculi in spe-
cie sua praescindunt: quando coit cum ea / unde filii
facientes patris uindictam eas scindunt. Nicolaus quoque
Florentinus sermone quarto cap. xviii. de speciebus
Serpentum / et Tiro / ac Vipera scribens / modo unum
modo aliud ait / ut qui non adeo ex sua quantum alio-
rum auctorum: quorum scripta colligit: opinione
loquatur. Nam aliquando Viperam speciem Serpen-
tium cornutorum (ut eius uerbis utar) qui in aegypto
nascuntur insinuat / et allegat Auicennam dicentem
quod Dracones interficientes sunt huius generis. Non
multo post ex auctoritate Aristotelis Serpentes ouantes
intra se tenentes oua Tiros nominat. Qui quidem
Tiri / ut nos eiusdem Aristotelis testimonio sumus
probaturi Viperam sunt: quae non solum in aegypto /
sed in nostro quoque solo magno numero reperiuntur.

Subiungit idem Nicolus esse tertii ordinis Serpentes graciles/oblongos Viperas nominatos : et esse illos: qui proprie inueniuntur apud nos/ quorum aliqui sunt minoris malitiæ/aliqui maioris/adeo ut sint p̄ximí surdis:et inter aspides nominantur . Idem auctor alio loco eiusdem capituli ita scribit. De Viperis etiã malis reperiuntur apud nos:et ex istis sunt quædam curtæ:et grossæ:dictæ nostro idiomate/ Scorzoní/ex quibus uerbis apparet ipsum quoq; sub nomine Viperarum plura Serpentium genera comprehendisse:adeo ut Aspides Viperas nominauerit . Nã Galenus quoq; in libro de Theriaca ad Cæsarē ita scribentem allegat dictũ est de Regina ægypti: quæ interfecit se ipsam impositione manus super Tirũ quæ ipsa hora appositionis mortua est: sed talem effectum Galenus in libro de Tiriaca ad Pisonem non de Tiro/uel Viperæ: sed de Aspide altero Serpentis genere testificatur. male autem translationes (ut unicuiq; inspicere licet)magnis etiam medicinæ auctoribus dedere aberrandi occasionem.Nam Bartholomæus montagnana medicus suo tempore illustris simili (ut arbitror) occasione in eundem lapsus est errorem. In quodam enim consilio Galenũ allegat libro.xi.de simpl. medicina Tirum Echidnam nominantem.et hoc quidem recte.Nam per Echidnam Galenus Tirũ/seu Viperam (ut nos etiã mox declaraturi

declaraturi sumus) intellexit : quæ uero non postea subiūgit partim uera sunt: partim falsa: omnino autem si allegationem consideramus: q̄ bona tanti uiri uenia dicere liceat falsa. Ita enim idem Montagnana scribit: et cum bene examinabis eius scilicet Galeni sermones : uidebis q̄ est species Tiri quem ibidẽ Galenus Marassum uocat: et in rei ueritate est species aspidis. In his uerbis duo sunt errata : primum quod dicit Galenũ libro atea allegato uocare Echidnam; uel Tirũ: alio nomine Marassum nominari. Nam Galenus Marassos: siue matrassos Serpẽtes uolos non nominauit: sed quosdam homines tantum Marfos appellatos: qui Romæ Echidnas: seu Viperas uenabantur : non nulla se inquit interrogasse de Viperis: quas nõ alio nomine q̄ Echidnas inibi uocat. Nunc mihi subit in mētem ridere cuiusdam litteratoris ingenium : qui mihi similem errorem per calumniam obiectauit: q̄ non alia ductus fuerim cõiectura ut Viperas esse Serpẽtes/uulgo Marassos nũcupatos existimarẽ: nisi quia Galenus. xi. de simplici medicina libro simul de Viperis/ac Marfis illas uenantibus facit mentionem. et q̄ ille tribuit populis nomen: ego ueluti de Marassis Serpentibus dictum ruditer accepissem: quasi nos ista gentilia nomina i schola puerorum sedentes nõ didicerimus: ne si i cunis uagiẽtes dixerimus forte nimiũ arrogãtes uidea-

N

mur. Alterum est Montagnanæ erratum: quod Echidnam quæ Vipera est siue Tirus (ut ipse quoque fateatur) ex Aspidum genere facit: quum tamen Galenus in libro de Tiriaca ad Pisonem Echidnas seu Viperas ab Aspidibus manifeste fecernat. Vbi causam quaerit ob quam Vipera aliis Serpentibus ueluti Basilisco: atque Aspidum generibus in Theriaces compositiue praferatur, quo etiam in loco rationem affert cur neque ipsa Vipera tota ad usum medicinae adhibeatur: sed abscisso maxime capite quoniam hoc sit in Vipera praecipua perniciosum: quonia ut perhibetur: coit: et maris caput ueneris dulcedine allecti hausto semine abrodit. Quae quidem Galeni uerba etiam illud ostendunt falso existimasse Gentilem non huius naturae Viperas: sed quasdam alias communes Serpentes in Antidoto Theriaca nominato commisceri. Quidam uero recentiores quorum unus lumene apothecariorum. Alter luminare maius suos super huiusmodi rebus tractatus inscripserunt: hanc de Tiro et Vipera dubitationem non modo non illustrarunt: sed cimmeriis potius quibusdam tenebris inuoluerunt adeo ut ex eorum uerbis quid Tirus sit aut Vipera nihil possumus habere exploratum. sicuti neque ex Simone genuensi: neque auctore pandectarum: quorum tamen professionis intereat ista potius tanti ad uitam momenti quam multa alia curae minutioris explanari:

Nam Simon genuensis nihil (quod sciam) de Tiro uel Vipera: pandectarius autem hoc unum docuit: Tiram esse Serpentis speciem. Auctor quoque luminarius maioris: qui tam grandis tituli promissione debuit plus medicorum mentes illuminare: uisus est magis calumniasse. Nam post multa de Tiro ac Vipera ex diuersis auctoribus in medium adducta: tandem ipse subiicit Tiri Serpentis: tres esse species: quarum una uulgaris nomine dicitur Vipera: alia Tirus alia hydria: in nostris partibus raro boni reperiuntur. Immo hodie reperitur Serpens dictus Scurcio: qui pro Tiro habetur. Sed credo hodie sunt ex hominibus qui faciunt Theriacam absque Tiro. Verum tempore: quo dicti Tiri non inueniebantur: collegium Medicorum Venetorum ordinauit unam descriptionem trociscorum: qui possunt poni in Tiriaca loco trociscorum de Tiro: haec ille uir alioquin simplicium medicamentorum: quae sunt frequenter in usu bonus expositor: in hoc uero haud quam probandus quod et sibi ipsi: et collegio medicorum Venetorum tam consumatae doctrinae hominum: ut nihil eos unquam latuisse sit suspicandum: tantam fecerit Tirosum penuriam: quorum magna est in Italia abundantia: atque utinam non esset. Nam et si aliquis sit huius Serpentis in medicina usus plus tamen est suo ueneno noxius: quam remedio salutaris. Nos itaque ut nostram

etatem/hac Tirosum inopia liberemus: et illos qui optime student conficere Theriacen / ex Aegypto usque huiuscemodi Serpentes querendi labore leuemus . Quid tandem sit Tirus / aut Vipera/ doceamus : quo quidem iuento iure poterimus gloriari / quoniam ut ex antedictis apparet de hoc animali recentiores medici nihil/nisi obscurum/ incertum / inconstans/ et quandoque fortuito scriptum relinquerunt ; Sed ut his tenebris lucem aliquam afferamus nos uia quadam / atque ordine progrediamur ; et primum quid de Tiro scribat Serapio uideamus . hæc sunt huius auctoris de carne Tiri loquentis uerba Galenus . Caro Tiri calefacit / et desiccet / et resoluit fortiter / maxime quando fuerit condita cum oleo / et sale / et anetho / et porris/ et aqua in quantitate necessaria/ et ut quidam dicunt uirtus istarum carniū / est uirtus mirabiliter proueniens usque ad cutem corporis: expellens inde superfluitates / quæ sunt in corpore et reliqua / quæ sequuntur/ quum hoc in loco Galenus a Serapione citetur uidendum pariter ubi hæc uerba de Tiro Galenus loquatur . Nusquam tamē Galenus Tirum nominat/ sed tantum Echidnam/ de qua eadem uerba libro eius . xi . de simplici medicina leguntur/ quæ a Serapione ex Galeni testimonio scribuntur / quæ quod uerba ita apud Galenū in Græco codice habent .

τὰς γοῦν τῶν ἑχειδῶν σάρκας θερμαίνουσας καὶ ξηραίνουσας ἐναργῶς ἔστιν εἰδῆν ἀρτυομένους ὡς περ ἐγχείλουσ ἐλάϊω καὶ ἀλσίῳ καὶ ἀνήθω καὶ πράσινω καὶ ὕδατι δηλονότι μετὰ τοῦ συμμέτρου: ὅτι διὲ καβαίρουσιν διὰ τοῦ δέρματος ἅπαν σῶμα: γινώσκαι σοὶ πάρεστιν . Hoc est si latine non tibi: sed aliis Græcam linguam ignorantibus necessarium sit interpretari . Carnes igitur Viperarum inspicere licet efficaciter calefacere atque exiccare si quemadmodum Anguillæ oleo sale: et anetho: et porro condiantur: et aqua uidelicet adhibito modo . Quod autem etiā per cutem totum corpus expurgent tibi licet cognoscere . Serapio etiam in eodem capite Dioscoridem allegat de Tiri carne scribentem : quæ de Echidna Græcus auctor protulit uerba: quæ ego uitædæ prolixitatis gratia consulto prætereo liberum unicuique relinquens ipsa in suo loco perquirere: et facta utriusque auctoris collatione: uerum ne sit quod diximus iudicare . Recte ergo (ut antea scripsimus) sensit Montagnana Tirum/ seu Vipera a Galeno Echidnam asserens nominari: nisi quod haud fideliter Marassū etiam apposuit: propter quædam alia uerba quæ eodem de Echidna seu Vipera capite Galenus subiungit . Sunt autem ista . Eos qui in Roma ueniantur Viperas: quos uocant Marfos: interrogauit si quod signum haberent ostendere propter quid Viperæ distingue

rentur. Id autem relatiuum quos nō uenatores : sed potius Viperas referre Montagnana uisus est existi-
masse : atq; ideo Echidnas / siue Viperas a Galeno Marassos nuncupari. Sed casu potius q̄ ratione: etiā errore ducente in ipsam incidit ueritatem. Quæ, n. a Galeno Echidnæ: siue Vipera nominantur : sunt ueri Serpētes a nobis Marassi uulgo uocitati : quod nos non temere/aut leui coniectura: sed inexpugna-
bili argumento conuincimus. Aristoteles libro de historia animalium primo de Echidna in hunc mo-
dum differuit. ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλοι ὠτοκοῦσιν ὄφεις
ἢ δὲ ἔχειδνα μόνον ζωτοκεῖ. Hoc est ut Theodo-
rus uir græce et latine doctissimus est interpretatus:
uerum quum cæteræ Serpentes oua pariant. Vipera
una animal gignit. In tertio quoq; eiusdem libri uo-
lumie Aristoteles de parru Echidnæ ita scriptitauit.
ἡ χει δὲ καὶ τὸ τῶν ὄφρων γένος πρόσ τε ταῦτα
καὶ πρόσ ἄλληλα διαφορα: τὰ μὲν γὰρ ἄλλα γέν-
τῶν ὄφρων ὠτοκεῖ ἔχει δὲ ζωτοκεῖ μόνον ὠτοκε-
σασα ἐν αὐτῷ πρώτα: Hoc est/ut idem Theodo-
rus transtulit. Serpētes etiam tam ab his supradictis
q̄ a se differre apertū est. Vipera animal edit postq̄
intra se oua peperit: quum cætera Serpentium gene-
ra omnia oua edant in lucem. Quam etiam senten-
tiam uerba illa Aristotelis ex arabica translatione a
Nicolo supra allegata de Tiris itra se tenētibus oua

idest non parientibus extra oua/ sicuti cæteræ Serpē-
tes sed animalia quāuis barbæ/ac satis obscure uidē-
tur innuere. Vbicunq; enim græci auctores/ siue me-
dici/ siue Philosophi Echidnam habent: translatio-
nes Arabicæ Tirum supponunt: q̄ multis exemplis
possem demonstrare: nisi fugerem prolixitatis fasti-
dium. Viperam uero idem latinis significare : quod
græcis Echidna æque superfluū est multarum trās-
lationum testimonio probare. quum ipsa latini uo-
cabuli etymologia idem luce clarius manifestat. Nā
Vipera apud nos inde nomē sortita est: q̄ ui parit.
Echidnæ autem partum esse uiolētum eidemq; be-
stia perniciosum præter multos alios auctores pro-
batissimos. Nicāder quoq; in suis Theriacis docuit
cuius auctoris super eadem re uersus a nobis in lin-
guam latinam trāslatos libro de Plinii/ atq; aliorum
medicorum erroribus in scripto inferuimus. Quare
nihil aliud superesse uidetur: nisi ut Vipera esse Ser-
pentem/ uulgo Marassum/ uel Scurcionem uocitatū
ultimo loco demonstremus: quāuis et hoc ipsum sit
iam magna ex parte probatum: his præsertim : qui
Marassorum naturam perfectam antea habuerunt.
Quorum Marassorum scemina: ut sensui constat:
non oua ut cæteræ Serpentes: sed animal pariunt: at-
q; etiam ui. Visæ sunt enim sapissime ex ramo arbo-
ris alto pendentibus disrupto utero Marassulos edere

in lucem. Sit tamen aliquis: qui differre Marassum a Vipera obstinate contendat: nō ne hic pertinax ad uersarius/ Aristotelem/ totq; alios grauissimos medicos: atq; Philosophos/ qui idem cum Aristotele de Vipera prodiderunt. Quiq; hanc pariendi animal proprietatem soli inter Serpentes Viperae tribuerūt aperte mentiri faciet? Tunc nō sola Vipera: sed alia quoq; Serpentum species: puta Marassus: animal pariet: quare si nefas est Aristoteli/ a cuius inuētis neq; natura ipsa discrepat: totq; aliis summis uiris naturae interpretibus mendacium obicere: possumus ita colligere si Marassi sunt genus Serpentium diuersū a Viperis: non sola Vipera inter Serpētes animal parit. Sed sola Vipera ex omnium Serpentium genere auctore Aristotele animal parit. Non igitur Marassi sunt genus Serpentium diuersum a Viperis: hęc quidem sufficere arbitror eruditis/ ad eius rei: quam praecipue probare intendebamus: demonstrationē Tirum scilicet Viperam / Marassum seu Scurcionē eandem esse Serpētis speciē diuersis nominibus nuncupatam. hancq; unicam apud Andromachū/ Galenū et reliquos medicos uetustissimos: qui de Theriaca scripserunt/ in eiusdem Antidoti compositione maxime comendari/ quare neq; ex Aegypto Tirus tanq̄ nostro orbi ignotus Serpens est mutandus/ neq; alii Trocisci/ qui uicē Trociscorū de Tiro

suppleant excogitandi. Sed hęc doctis: ut diximus: satis reliquum est/ ut etiā multitudinis iudicio satisfaciamus. Neq; n. spero defuturos uersutos homines ut pleriq; sūt nostra tempestate artē medicinæ plus æstu q̄ doctrina tractantes: qui ita aures imperitorū ludificabunt. Cautē hanc omnes ueneficam Leonici medicinam. Marassum Serpentem horrendū pestiferum/ exitialem ipso pene nomine formidandum Theriacæ pro Tiro seu Vipera commisceri iubentis: Theriacæ inq̄ Antidoto contra Serpentium ictus/ atq; omnia uenena a ueteribus institutæ: quid enim hoc aliud est nisi homines nouis remediis atq; a communi usu abhorrentibus exitialiter iugulare? et longa ueneni pericula fugientibus ultro uenena porrigere? Vide quanta sit malignis hominibus apud imprudentes calumniandi facultas. Sed hanc quamuis friuolam tamen satis persuasibilem obiectionem Galenus noster docta respōsione anticipauit docēs in suis de Theriaca tractatibus/ uenenum ueneni eē remedium. Quod etiam multi alii insignes medici/ quibus Plinius potest annumerari: pariter docuerūt contra omnium Serpentium quamuis insanabilis ictus earūdem Serpentium exta imposita auxiliari tradentes: hydram nulli Serpentium ueneno inferiorē iecur seruatum percussis ab his opem ferre. Scorpionem tritum stellionum ueneno aduersari: eundem

Scorpionem et suæ plagæ impositum : et etiã assum-
intus assumptum contra se remedium esse : Viperæ
carnes non modo illos: quos ipsa momorderit sana-
re: sed et eos qui aliquando Viperæ iecur coctū hau-
serint nunquã feriri a Serpentibus promittentes. Sed iã
plura mi compater: quã tu forte a me quem nosti esse
occupatissimum exigebas. Ego tamen qui sciebam
mi paradoxa scribere: coactus sum sicuti alienas opi-
niones longo sermone destruere. Ita propriam sen-
tentiam proluxa oratione confirmare. Quæ si forte
ab illis non probabitur: qui maluit didicisse: quã disce-
re: hortaberis homines alioquin sua etiam sponte ar-
gumentosos: ut nostra scripta non cauillis: sed ratio-
nibus contentur refellere: et nobis dent nostros erro-
res: uel diluendi: uel saltem corrigendi occasionem.
Parati enim sumus quæ nos male sensisse demon-
strauerint: sicut Philosophos decet retractare.

F I N I S .

Impressum Bononiæ per Ioannem Antonium
iuniorem de Benedictis . Anno Domini
M.D.XVIII. Die, xxv. Nouëb.

